

บทที่ 2

แนวทางการจัดการเรียนรู้โลกศึกษา

การจัดการเรียนการสอนเรียนรู้โลกศึกษานับเป็นกลไกสำคัญยิ่งในการพัฒนาผู้เรียนให้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล สามารถเท่าทันพลวัตของกระแสโลกาภิวัตน์ มีสมรรถนะในการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาข้ามวัฒนธรรม และก้าวสู่การเป็นพลเมืองโลกที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับสากล ภายใต้บริบทของยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีเชื่อมโยงโลกเข้าด้วยกันอย่างไร้พรมแดน

บทนี้มุ่งนำเสนอกรอบแนวคิดและวิธีการจัดการเรียนรู้ที่น่าสนใจทั้งในบริบทของต่างประเทศและประเทศไทย โดยเฉพาะองค์ประกอบสำคัญของการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ ขอบเขตและเป้าหมายของเนื้อหา วัตถุประสงค์การเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์และความเป็นพลเมืองโลก ตลอดจนการเลือกใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสม รวมถึงแนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับผลลัพธ์ที่คาดหวัง การศึกษาเปรียบเทียบแนวทางของต่างประเทศกับประเทศไทยในบทนี้ จะช่วยให้เห็นถึงพัฒนาการ แนวโน้ม และแนวปฏิบัติที่เหมาะสม อันนำไปสู่การพัฒนาการจัดการเรียนรู้โลกศึกษาให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบัน

2.1 แนวทางการจัดการเรียนรู้โลกศึกษาของต่างประเทศ

แนวทางการจัดการเรียนรู้โลกศึกษาของต่างประเทศ เป็นการนำเสนอภาพรวมของหลักการ แนวคิด และแนวปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้โลกศึกษาที่ได้มีนักวิชาการ/ นักการศึกษา และหน่วยงานด้านการศึกษาเสนอไว้ โดยครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญของการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ เป้าหมายของโลกศึกษา ขอบเขตของเนื้อหา วัตถุประสงค์การเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรม สื่อและแหล่งการเรียนรู้ ตลอดจนการวัดและประเมินผล เพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจแนวทางที่หลากหลายและเห็นถึงแนวโน้มสำคัญของการศึกษาระดับสากล อันจะเป็นพื้นฐานในการเปรียบเทียบและประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบททางการศึกษาของตนเองต่อไป

2.1.1 เป้าหมายของโลกศึกษา

การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโลกศึกษาเป็นประเด็นสำคัญที่สะท้อนพัฒนาการแนวคิดด้านการเรียนรู้เพื่อความเป็นพลโลก (global citizenship) และการศึกษาข้าม

วัฒนธรรมในระดับนานาชาติ องค์การสากล นักคิด และนักวิจัยหลายสำนักได้เสนอกรอบความคิดที่ช่วยให้โลกศึกษาเป็นฐานสำคัญสำหรับการพัฒนาทั้งบุคคลและสังคม ซึ่งเป้าหมายสำคัญที่มักถูกอ้างอิงถึงมีดังนี้

2.1.1.1 กรอบแนวคิดของ UNESCO และ GCED

UNESCO (2015) ได้กำหนดเป้าหมายหลักของการศึกษาเพื่อพลเมืองโลกไว้อย่างชัดเจน คือ การเสริมสร้างความรู้ ทักษะ ค่านิยม และทัศนคติที่ผู้เรียนต้องการเพื่อสร้างโลกที่มีความยุติธรรม สันติภาพ อดทน มั่งคั่ง และยั่งยืนยิ่งขึ้น เป้าหมายนี้สะท้อนวิสัยทัศน์ที่ครอบคลุมของการศึกษาที่มุ่งไปไกลกว่าการพัฒนาทักษะทางวิชาการ แต่รวมถึงการพัฒนาคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับการเป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วมและมีความรับผิดชอบ โดยกรอบแนวคิด GCED ระบุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ในสามมิติ ดังนี้

1) มิติด้านความรู้ความเข้าใจ (cognitive domain) เช่น ได้รับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นท้องถิ่น ชาติ และโลกและความเชื่อมโยงระหว่างกัน พัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการวิเคราะห์ เข้าใจระบบและโครงสร้างที่กำกับดูแลสังคมในระดับต่างๆ ตระหนักถึงสมมติฐานและพลวัตของอำนาจที่อยู่เบื้องหลังความเหลื่อมล้ำ อคติ และการเลือกปฏิบัติ เป็นต้น

2) มิติด้านสังคมและอารมณ์ (socio-emotional domain) เช่น มีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติร่วมกัน มีค่านิยมและความรับผิดชอบต่อร่วมกัน บนพื้นฐานของสิทธิมนุษยชน พัฒนาทัศนคติของความเคารพต่อความแตกต่างและความหลากหลาย พัฒนาความเห็นอกเห็นใจและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันกับผู้อื่น มีค่านิยมด้านความยุติธรรมทางสังคมและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

3) มิติด้านพฤติกรรม (behavioral domain) เช่น ดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพและมีความรับผิดชอบต่อในระดับท้องถิ่น ชาติ และโลก เพื่อโลกที่สันติและยั่งยืนยิ่งขึ้น พัฒนาและนำความสามารถและทักษะมาใช้ในการดำเนินการร่วมกัน และแสดงพฤติกรรมที่ขับเคลื่อนโดยความรับผิดชอบต่อสิทธิมนุษยชนของมนุษย์ทุกคน การพัฒนาอย่างยั่งยืน และความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

2.1.1.2 เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของโลก (SDG 4.7)

เป้าหมายย่อย 4.7 ของ SDGs ได้บูรณาการโลกศึกษาเข้าเป็นส่วนหนึ่งของวาระการพัฒนาระดับโลก โดยระบุว่า ภายในปี ค.ศ. 2030 ต้องสร้างความมั่นใจว่าผู้เรียนทุกคนได้รับความรู้และทักษะที่จำเป็นเพื่อส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งรวมถึง การศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนและวิถีชีวิตที่ยั่งยืน สิทธิมนุษยชน ความเท่าเทียมระหว่างเพศ การส่งเสริมวัฒนธรรมสันติภาพและการไม่ใช้ความรุนแรง พลเมืองโลก และการชื่นชมความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมของวัฒนธรรมต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

เป้าหมายนี้แสดงให้เห็นถึงการยอมรับในระดับโลกว่าการศึกษาคงต้องมีบทบาทที่กว้างขวางกว่าการเตรียมความพร้อมผู้เรียนสำหรับตลาดแรงงาน แต่ต้องพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีจิตสำนึก มีความรับผิดชอบ และสามารถมีส่วนร่วมในการสร้างอนาคตที่ยั่งยืนสำหรับทุกคน

2.1.1.3 Global citizenship education ของ James A. Banks

Banks (2008) เสนอว่าเป้าหมายหลักของการศึกษาเพื่อพลเมืองโลก คือการช่วยให้นักเรียนสามารถสร้างสมดุลระหว่างเอกลักษณ์และความผูกพันของพวกเขาในระดับต่าง ๆ ได้แก่

1) เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม (cultural identification) การเคารพและชื่นชมรากฐานทางวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ และศาสนาของตนเอง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของเอกลักษณ์บุคคล

2) เอกลักษณ์ระดับชาติ (national identification) ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของประชาชาติและมีความมุ่งมั่นต่อค่านิยมประชาธิปไตย ความยุติธรรม และความเสมอภาคในระดับชาติ

3) เอกลักษณ์ระดับโลก (global identification) การมองตนเองเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติและมีความรับผิดชอบต่อปัญหาและความท้าทายระดับโลก

Banks (2008) เน้นว่าเป้าหมายของการศึกษาพหุวัฒนธรรมและการศึกษาเพื่อพลเมืองโลกคือการสร้างสมดุลระหว่างเอกลักษณ์เหล่านี้ โดยไม่ให้ระดับใดระดับหนึ่งครอบงำหรือทำลายระดับอื่น การศึกษาควรช่วยให้นักเรียนพัฒนาความผูกพันที่ชัดเจนและไตร่ตรองอย่างรอบคอบต่อความยุติธรรมและความเสมอภาค ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลก

นอกจากนี้ Banks ยังเน้นว่าเป้าหมายสำคัญอีกประการหนึ่งคือการพัฒนาความเห็นอกเห็นใจ (empathy) และความสามารถในการเข้าใจมุมมองของผู้อื่น โดยเฉพาะผู้ที่มีประสบการณ์และบริบทที่แตกต่างจากตนเอง Banks ตั้งคำถามว่า เราจะจัดการศึกษานักเรียนของเราอย่างไรเพื่อให้พวกเขาารู้สึกเศร้าโศกกับผู้ที่เสียชีวิตในดาร์ฟัวร์และอิรักเท่า ๆ กับที่พวกเขาารู้สึกต่อคนของเราเอง คำถามนี้สะท้อนถึงความท้าทายและเป้าหมายสำคัญของโลกศึกษาในการพัฒนาจิตสำนึกทางมนุษยธรรมที่ข้ามพรมแดนทางภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม

2.1.1.4 Global Education ของ Graham Pike และ David Selby

Pike and Selby (1988) เน้นการเรียนรู้เชิงระบบ (systems thinking) และการตระหนักถึงความสัมพันธ์อันซับซ้อนของโลก ผ่าน 4 มิติหลัก ได้แก่

- 1) spatial dimension คือ เข้าใจโลกในฐานะพื้นที่ที่เชื่อมโยงกัน
- 2) temporal dimension คือ เชื่อมโยงอดีต ปัจจุบัน อนาคต
- 3) issues dimension คือ วิเคราะห์ปัญหาโลก เช่น ความขัดแย้งหรือสิ่งแวดล้อม
- 4) human potential dimension คือ พัฒนาความสามารถมนุษย์เพื่อสร้างอนาคตที่ดีกว่า

เป้าหมายของโลกศึกษาตามกรอบนี้มุ่งการสร้างผู้เรียนที่มีความสามารถในการคิดเชิงระบบ มองโลกแบบองค์รวม และตระหนักถึงความเชื่อมโยงระหว่างตนเอง ชุมชน และโลกในมิติเวลาและพื้นที่

เมื่อสังเคราะห์กรอบคิดจากองค์การสากลและนักคิดสำคัญ จะพบว่าโลกศึกษาในศตวรรษที่ 21 มุ่งหมายสร้างผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณลักษณะสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ (1) ความรู้และความเข้าใจต่อโลก ทั้งในมิติประเด็นโลก วัฒนธรรม และโครงสร้างสังคม (2) ทักษะเชิงปัญญาและสังคม เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ มุมมองหลากหลายความเห็นอกเห็นใจ และการแก้ปัญหาความซับซ้อน (3) คุณค่าและเจตคติระดับสากล เช่น ความเป็นธรรม สิทธิมนุษยชน สันติภาพ และความรับผิดชอบต่อโลก และ (4) การลงมือกระทำเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งเป็นหัวใจของ GCED และ SDG 4.7

สรุปได้ว่า โลกศึกษาเป็นกรอบการศึกษาเชิงเปลี่ยนแปลงผ่าน (transformative education) ซึ่งไม่เพียงพัฒนาความรู้ แต่ปลูกฝังความเป็นมนุษย์ที่รับผิดชอบต่อสังคมโลก อยู่ร่วมกับความหลากหลาย และร่วมสร้างอนาคตที่ยั่งยืนสำหรับมนุษยชาติ

2.1.2 ขอบเขตการจัดการเรียนรู้

ขอบเขตการจัดการเรียนรู้ หมายถึงกรอบหรือขีดจำกัดของเนื้อหา สารการเรียนรู้ และประสบการณ์ที่ผู้สอนกำหนดขึ้นเพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน โดยครอบคลุมการกำหนดหัวข้อ เนื้อหา ระดับความลึก ความกว้าง และลำดับของการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหลักสูตร มาตรฐานการเรียนรู้ และวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ ขอบเขตดังกล่าวยังรวมถึงการพิจารณาความเหมาะสมกับช่วงวัย ความสามารถ และบริบทของผู้เรียน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ชัดเจน และเกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อการพัฒนาผู้เรียนในทุกมิติ ซึ่งขอบเขตการจัดการเรียนรู้โลกศึกษาที่นักการศึกษาชาวต่างประเทศเสนอไว้ มีดังนี้

Hanvey (1982) กล่าวว่ามิติสำคัญของโลกศึกษามี 5 ประการได้แก่

- 1) ความตระหนักในทัศนคติ (perspective consciousness) คือ เข้าใจว่าบุคคลอื่นอาจมีมุมมองหรือทัศนคติเกี่ยวกับเหตุการณ์และโลกแตกต่างจากมุมมองของเรา
- 2) ความตระหนักในความเป็นรัฐเดี่ยวของโลก (state of the planet awareness) คือ รู้เท่าทันกระแสโลก เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ อัตราการเจริญเติบโตของประชากร และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับแนวโน้มเหล่านี้
- 3) ความตระหนักในการข้ามวัฒนธรรม (cross-cultural awareness) คือ รู้ว่ามีความแตกต่างเกี่ยวกับแนวคิดและการกระทำของชาติต่าง ๆ และมีความพยายามในการมองเหตุการณ์ต่าง ๆ จากจุดที่สูงกว่าผู้อื่น
- 4) ความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลก (knowledge of global dynamics) คือ ยอมรับในการพึ่งพาอาศัยกันของผู้คนและสถานที่ อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของโลกด้านกายภาพ วัฒนธรรม และเศรษฐกิจสิ่งแวดล้อม
- 5) ความตระหนักในทางเลือกของมนุษยชาติ (awareness of human choices) คือ ยอมรับว่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ถูกกำหนดโดยแต่ละบุคคล และการตัดสินใจร่วมกันของคนในชุมชน และในชาติ การตัดสินใจกระทำใดๆ ในเขตพื้นที่หนึ่งๆ ของโลก อาจจะถูกกระตุ้นโดยการตัดสินใจของผู้อื่น หรืออาจกระทบต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนอื่น ๆ ในพื้นที่ห่างไกล

Kniep (1986) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่เป็นพื้นฐานของโลกศึกษา 4 ประการที่สำคัญ ได้แก่

1) การศึกษาเกี่ยวกับค่านิยมของมนุษย์ (human values) ในโลกศึกษา ควรเน้นค่านิยมระดับสากล และชี้ให้เห็นค่านิยมที่แตกต่างของสมาชิกในกลุ่มย่อย แล้วนำมาส่งเสริมให้เกิดเป็นทัศนคติที่มีต่อโลกร่วมกัน

2) การศึกษาเกี่ยวกับระบบต่าง ๆ ของโลก (global systems) โดยเน้นธรรมชาติของการพึ่งพาอาศัยกันของโลกเรา เพื่อจะช่วยให้ นักเรียนได้เข้าใจอย่างแพร่หลายในธรรมชาติของการพึ่งพาอาศัยกัน โปรแกรมการศึกษาจะต้องให้มีการศึกษาในเรื่องระบบเศรษฐกิจโลก ระบบการเมืองโลก ระบบนิเวศวิทยา และระบบเทคโนโลยี

3) การศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและประเด็นต่าง ๆ ของโลก (global problems and issues) ซึ่งได้แก่ สันติภาพและความปลอดภัย การพัฒนาสิ่งแวดล้อม สิทธิมนุษยชน เป็นต้น

4) การศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์โลก (global history) ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าในประวัติศาสตร์ รวมทั้งการรู้จักคิดในเรื่องค่านิยมของมนุษย์ในระดับสากล และค่านิยมที่แตกต่างของมนุษย์ วิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของระบบโลก และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาก่อนแล้วจนกลายเป็นประเด็นต่าง ๆ และปัญหาของโลกปัจจุบันนี้

นอกจากนี้ Kniep (1986) ยังได้กำหนดมโนทัศน์ที่สำคัญของโลกศึกษา เพื่อพัฒนานักเรียนไว้ 5 มโนทัศน์ต่อไปนี้

1) การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (interdependence) โดยมีมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การใช้เหตุผล ชุมชน การแลกเปลี่ยน รัฐบาล กลุ่มการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน และระบบต่าง ๆ

2) การเปลี่ยนแปลง (change) โดยมีมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การปรับตัว เหตุและผล การพัฒนา วิวัฒนาการ การเจริญเติบโต การปฏิบัติ และกาลเวลา

3) วัฒนธรรม (culture) โดยมีมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การปรับตัว สุนทรียศาสตร์ ความหลากหลาย ภาษา บรรทัดฐานทางสังคม บทบาท ค่านิยม และกาลเวลา

4) ความขาดแคลน (scarcity) โดยมีมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ความขัดแย้ง การย้ายถิ่น การลงทุน นโยบาย ทรัพยากร และความชำนาญ

5) ความขัดแย้ง (conflict) โดยมีโมทัศน์ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สิทธิอำนาจ การร่วมมือ การแข่งขัน ผลประโยชน์ ความยุติธรรม อำนาจ และสิทธิ

Merryfield (1995) ชี้แจงว่าโลกศึกษามองค์ประกอบดังนี้

ก. ความเชื่อและค่านิยมมนุษย์ (human beliefs and values) ได้แก่

1) ความเป็นสากลและความแตกต่างของความเชื่อและค่านิยมมนุษย์
2) ความตระหนักในทัศนคติ (perspective consciousness) / ทัศนคติที่หลากหลาย (multi-perspectives)

3) การรับรู้ผลกระทบของค่านิยม วัฒนธรรม และโลกทัศน์ของตนเอง ในการเรียนรู้เกี่ยวกับ/ และปฏิสัมพันธ์กับผู้ที่แตกต่างจากตนเอง

4) ความเข้าใจวิธีการที่ค่านิยมและความเชื่อเป็นรากฐานของบรรทัดฐานทางสังคม/ วัฒนธรรม และความขัดแย้งของมนุษย์

5) บทบาทของความเชื่อและค่านิยมมนุษย์ในสุนทรียศาสตร์ (aesthetics) ในภาษา วรรณกรรม และขนบธรรมเนียมนิยมทางการพูด (oral tradition) ในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในเทคโนโลยี ในการปกครอง และในการสร้างประวัติศาสตร์

ข. ระบบต่าง ๆ ของโลก (global systems) ได้แก่

1) ระบบเศรษฐกิจ
2) ระบบการเมือง
3) ระบบนิเวศน์
4) ระบบเทคโนโลยี (ประกอบด้วยข้อมูล การติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยน/ ถ่ายโอน และการผลิต)

5) ความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นบนโลก (global dynamics)

6) ขั้นตอนและกลไกในระบบต่าง ๆ ระดับโลก

7) การติดต่อสัมพันธ์ (transaction) ภายในและข้ามเชื้อชาติ ประเทศ และภูมิภาค

8) การเชื่อมโยงกันภายในระบบต่าง ๆ ที่แตกต่างกันของโลก

9) สถานะของการตระหนักเกี่ยวกับโลก (the planet awareness)

ค. ประเด็นและปัญหาต่าง ๆ ของโลก (global issues and problems) ได้แก่

- 1) ประชากรและประเด็นการวางแผนครอบครัว
- 2) การตัดสินใจด้วยตนเอง (self-determination)
- 3) ปัญหาการพัฒนา
- 4) ปัญหาสิทธิมนุษยชน (ได้แก่ สิทธิของผู้หญิง สิทธิชนพื้นเมือง และสิทธิ

เด็ก)

- 5) การย้ายถิ่น การอพยพ (หนี) เข้าเมือง ผู้ลี้ภัย
- 6) ปัญหาาร่วมกันของโลก (global common)
- 7) ปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม/ ทรัพยากรธรรมชาติ
- 8) ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการกระจายความมั่งคั่ง เทคโนโลยีและข้อมูล

สารสนเทศ ทรัพยากร และการเข้าถึงตลาด

- 9) ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับผู้ด้อยากและอาหาร
- 10) ปัญหาสันติภาพและความปลอดภัย
- 11) ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความอคติและการเลือกปฏิบัติ (บนพื้นฐานของ

ชาติพันธุ์ เชื้อชาติ ชนชั้นวรรณะ เพศ ศาสนา ภาษา การเมือง ฯลฯ)

ง. *ประวัติศาสตร์ของโลก (global history) ได้แก่*

- 1) อัตราเร่งของการพึ่งพาอาศัยกันเมื่อเวลาผ่านไป
- 2) ก่อนการเกิดปัญหาในปัจจุบัน
- 3) จุดกำเนิดและพัฒนาการของวัฒนธรรม
- 4) วิวัฒนาการของระบบต่าง ๆ ของโลก
- 5) ความขัดแย้งและการยุติความขัดแย้งเมื่อเวลาผ่านไป
- 6) การเปลี่ยนแปลงในระบบต่าง ๆ ของโลกเมื่อเวลาผ่านไป

จ. *ความเข้าใจข้ามวัฒนธรรม/ ปฏิสัมพันธ์ (cross-cultural understanding/ interaction) ได้แก่*

- 1) ความเข้าใจวัฒนธรรมและมรดกประเพณีของตนเอง
- 2) ความเข้าใจความหลากหลายของเอกลักษณ์และการยอมรับความ

หลากหลาย

- 3) การยอมรับในความซับซ้อนของความหลากหลายทางวัฒนธรรมและวัฒนธรรมสากล (cultural universal)

- 4) บทบาทวัฒนธรรมของตนในระบบโลก (world system)
  - 5) ทักษะและประสบการณ์ต่าง ๆ ในการมองวัฒนธรรมตนเองจากมุมมองของผู้อื่น
  - 6) ประสบการณ์ในการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมอื่นและโลก จากอีกค่านิยมของวัฒนธรรมและโลกทัศน์
  - 7) การขยายประสบการณ์กับผู้อื่นที่แตกต่างไปจากตนเอง
  - 8) ความสามารถในการติดต่อสื่อสารข้ามวัฒนธรรม
  - 9) ความสามารถในการทำงานกับผู้อื่นจากวัฒนธรรมอื่น ๆ
- ฉ. *ความตระหนักในทางเลือกของมนุษย์ (awareness of human choices) ได้แก่*
- 1) การจัดการโดยบุคคล ชุมชนท้องถิ่น ประเทศ ภูมิภาค พันธมิตรทางเศรษฐกิจหรือการเมือง
  - 2) การปฏิบัติในอดีตและปัจจุบัน และทางเลือกในอนาคต
  - 3) การยอมรับในความซับซ้อนของพฤติกรรมมนุษย์
- ช. *การพัฒนาทักษะการวิเคราะห์และการประเมิน (development of analytical and evaluative skills) ได้แก่*
- 1) ความสามารถในการรวบรวม วิเคราะห์ และประเมินข้อมูลสารสนเทศจากมุมมองและโลกทัศน์ที่แตกต่าง
  - 2) ทักษะการคิดวิเคราะห์ (เช่น ความสามารถในการตรวจสอบความลำเอียง ระบุของสมมุติฐานเบื้องต้น ฯลฯ)
  - 3) การยอมรับในบทบาทของค่านิยมและโลกทัศน์ในการสืบสอบ (inquiry)
- ซ. *กลยุทธ์เพื่อการมีส่วนร่วมและการข้องเกี่ยวกับผู้ผูกพัน (strategies for participation and involvement) ได้แก่*
- 1) ปฏิสัมพันธ์ การมีส่วนร่วม และการทำงานร่วมกันข้ามวัฒนธรรม
  - 2) โอกาสเพื่อสร้างและดำเนินการตัดสินใจ
  - 3) ประสบการณ์เกี่ยวกับการแก้ปัญหาในชีวิตจริง
  - 4) ความสนใจในการเรียนรู้จากประสบการณ์

North-South Centre of the Council of Europe (1997) ระบุว่า
โลกศึกษาเกี่ยวข้อง 4 สาขาหลักของการวิจัยและปฏิบัติ ได้แก่

- 1) การพึ่งพาอาศัยกันภายในขอบเขตโลก
- 2) การพัฒนาที่ยั่งยืน
- 3) การตระหนักและคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม
- 4) สิทธิมนุษยชน (รวมถึงการต่อต้านเชื้อชาติ) ประชาธิปไตย ความยุติธรรมในสังคม และสันติภาพ

นอกจากนี้ North-South Centre of the Council of Europe (1997) ยังได้ระบุว่ามิติของการศึกษาความแตกต่างทางวัฒนธรรม (intercultural education) มีความสอดคล้องกับ โลกศึกษา ซึ่งพิจารณาแล้วพบว่า โลกศึกษามีขอบเขตสาระอยู่ 4 หลัก อันเกี่ยวข้องกับ ศิลป์และศาสตร์ของการอยู่ร่วมกันบนโลก ดังนี้

- 1) การศึกษาเพื่อความเข้าใจผู้อื่น (empathetic education) เป็นการเรียนรู้ที่จะเข้าใจผู้อื่น เรียนรู้ที่จะเอาใจเขามาใส่ใจเรา มองปัญหาด้วยสายตาหรือมุมมองเดียวกับผู้อื่น และเห็นอกเห็นใจผู้อื่น
- 2) การศึกษาเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (solidarity education) เป็นการพัฒนาความรู้สึกที่มีต่อชุมชน ก้าวข้ามการแบ่งกลุ่ม แบ่งเขต หรือข้อจำกัดด้านเชื้อชาติ และทำงานหรือรณรงค์เพื่อยุติความไม่เท่าเทียมและความไม่ยุติธรรมทางสังคม
- 3) การเคารพซึ่งกันและกัน (mutual respect) และการศึกษาเพื่อความเข้าใจ (understanding education) เป็นการเปิดกว้างสู่พื้นที่หรือเขตวัฒนธรรมของผู้อื่น เชื้อเชิญผู้อื่นให้มีส่วนร่วมกับวัฒนธรรมของอีกกลุ่มหนึ่ง
- 4) การศึกษาเพื่อการต่อต้านแนวคิดชาตินิยม (education against nationalism) เป็นการเปิดกว้างสู่ชาติอื่น ๆ โดยการติดต่อสื่อสาร และหลีกเลี่ยงทัศนคติหรือการแสดงออกถึงพฤติกรรมที่ถูกปลูกฝังด้วยความไม่เป็นธรรมและความคิดเห็นแบบเหมารวม/ตายตัว (stereotypes)

Martin-Kniep (1997) กล่าวว่าเนื้อหาของโลกศึกษา ประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะ และอารมณ์ (disposition) ที่สัมพันธ์กับการพัฒนาทัศนคติที่มีต่อโลกให้แผ่ขยายมากขึ้น ซึ่งองค์ความรู้ ได้แก่ เนื้อหาที่เกี่ยวข้องภูมิศาสตร์ วัฒนธรรมโลก เหตุการณ์ระหว่างประเทศ และอารมณ์ที่ซับซ้อน เช่น การตระหนักว่าคนเรามีมุมมองเกี่ยวกับโลกแตกต่างกัน และตระหนักว่ามุมมอง

ต่าง ๆ เหล่านี้มีอิทธิพลต่อพวกเขา และเขาก็มีอิทธิพลต่อผู้อื่น ถ้าครูสอนทักษะระดับโลก (global skills) และมีโน้ตส์เกี่ยวกับโลก ครูจำเป็นจะต้องเรียนรู้และรวบรวมทัศนคติที่มีต่อโลก แต่ครูไม่สามารถเรียนรู้เกี่ยวกับความไม่อดทนหรือการเปิดใจกว้าง จนกว่าจะมีประสบการณ์เกี่ยวกับความไม่อดทนและผลของมัน เพราะการสอนทัศนคติที่มีต่อโลกต้องการมากกว่าเนื้อหาและทักษะเฉพาะ นักการศึกษาจำเป็นต้องใช้ความหลากหลายของหลักสูตรและการสอน วิธีการเหล่านี้ประกอบด้วยการนำเสนอเนื้อหาและการบรรยาย (การโต้ตอบ ครูเป็นศูนย์กลาง และกิจกรรมการทำงานร่วมกัน (บทบาทสมมติ และสถานการณ์จำลอง) และโปรแกรมเกี่ยวกับ (การสร้าง) ประสบการณ์ เช่น การทัศนศึกษาในต่างประเทศ เป็นต้น

Sunal and Hass (2008) กล่าวว่า โลกศึกษาโดยมากเข้าใจว่าเป็นการเรียนรู้ระบบเศรษฐกิจ การเมือง ระบบนิเวศน์ และระบบเทคโนโลยี รวมถึงปัญหาต่าง ๆ ที่แผ่ขยายข้ามพรมแดนระหว่างประเทศ โดยปัญหาที่ฝังแน่นอยู่ทั่วโลกมีอยู่ 4 ประการ ซึ่งปัญหาดังกล่าวคือประเด็นการเรียนรู้สำคัญของโลกศึกษา

- 1) สันติภาพและความปลอดภัย
- 2) การพัฒนาในประเทศและระหว่างประเทศ
- 3) ปัญหาสิ่งแวดล้อม
- 4) สิทธิมนุษยชน

ประเด็นปัญหาดังกล่าวนี้ ส่งผลกระทบต่อมนุษย์และสังคมทั่วโลก ผลกระทบที่ใหญ่ที่สุดคือส่งผลจากการเปลี่ยนแปลงในวิทยาการความรู้และเทคโนโลยี

สรุปได้ว่า ขอบเขตในการจัดการเรียนรู้โลกศึกษา ครอบคลุมประเด็นสำคัญ 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ครอบคลุมเนื้อหาความเชื่อมโยงกัน และการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในด้านต่าง ๆ 2) วัฒนธรรมของรัฐ ครอบคลุมเนื้อหาความหลากหลาย และความแตกต่างกัน 3) ความขัดแย้ง ครอบคลุมประเด็นปัญหาต่าง ๆ ของโลก การสร้างสันติภาพ และหน้าที่พลเมือง และ 4) กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก ครอบคลุมเรื่องราวต่าง ๆ ของโลกในทุกมิติเวลานับตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน และแนวโน้มอนาคต

2.1.3 วัตถุประสงค์การเรียนรู้

วัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ เป็นสิ่งที่ระบุถึงผลลัพธ์ที่คาดหวังให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนหลังจากการจัดการเรียนรู้ โดยมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ (knowledge) ทักษะ (skills) และคุณลักษณะหรือเจตคติ (attitudes) ของผู้เรียนอย่างชัดเจนและสามารถวัดหรือประเมินผลได้ วัตถุประสงค์การเรียนรู้จึงทำหน้าที่เป็นแนวทางในการออกแบบเนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการสอน ตลอดจนการวัดและประเมินผล เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้อง และบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ สำหรับการจัดการเรียนรู้โลกศึกษาของต่างประเทศ มีผู้เสนอวัตถุประสงค์ไว้ดังนี้

Cogan (1981) ได้เสนอแนวทางการกำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนรู้โลกศึกษาไว้ในหลักสูตรดังนี้

- 1) มุ่งการจัดการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่มุ่งส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถในการมองโลกที่ตนอาศัยอยู่ว่าเป็นสังคมโลก
- 2) มุ่งพัฒนานักเรียนให้เกิดทัศนคติและทักษะในการศึกษาเรื่องราวของโลกจากประสบการณ์ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน โดยศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต
- 3) เพื่อขจัดอคติของนักเรียนในข้อที่ว่า กลุ่มชาติพันธุ์หรือสังคมของตนอยู่เหนือกว่ากลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ หรือวัฒนธรรมอื่น ๆ
- 4) เพื่อบูรณาการการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับโลกไว้ในรายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตร
- 5) เพื่อพัฒนาให้นักเรียนมีแนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์หรือความคล้ายคลึงของมนุษย์มากกว่าการปลูกฝังแนวคิดเกี่ยวกับความแตกต่างหรือความเป็นเอกลักษณ์ของมนุษย์

Banks (1983) ได้เสนอระเบียบวิธีการสอนโลกศึกษาไว้ว่าควรกำหนดวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

- 1) นักเรียนจะต้องเข้าใจชีวิตของชุมชนของคนที่มีบทบาทต่อชาติอื่น และมีผลต่อเหตุการณ์ระหว่างประเทศ
- 2) ต้องช่วยให้นักเรียนพัฒนาความเข้าใจในการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างชาติในโลกสมัยใหม่
- 3) พัฒนาทัศนคติที่มีต่อชาติอื่น ๆ

4) พัฒนาความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชุมชนโลก

สรุปได้ว่า เมื่อจัดการเรียนการสอนโลกศึกษาแล้วผู้เรียนควรเกิดการเปลี่ยนแปลง 3 แนวทาง คือ 1) รู้และเข้าใจองค์ความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับโลก 2) เกิดการพัฒนาทักษะการคิด และ 3) เกิดทัศนคติหรือมุมมองความคิดในเชิงบวกต่อโลก

2.1.4 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โลกศึกษาในต่างประเทศ มีนักวิชาการเสนอแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลาย ดังนี้

Collins (1982) เสนอกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับโลกศึกษาที่น่าสนใจไว้ดังนี้

1) กิจกรรมแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม โดยครูสังคมศึกษาสำรวจว่าในชุมชนของตนมีชาวต่างชาติ หรือชนต่างวัฒนธรรมหรือไม่ อาจเชิญมาเป็นวิทยากรให้ความรู้และทัศนะ เกี่ยวกับวัฒนธรรมในชาติของตน

2) จัดหาสื่อ รวมทั้งวัสดุสารที่เกี่ยวข้องกับเชื้อชาติ และวัฒนธรรมของภูมิภาคอื่น ๆ ของโลก

3) จัดเกมหรือกิจกรรมที่จะส่งเสริมความเข้าใจในวัฒนธรรมอื่น ๆ

4) กิจกรรมการสอนดนตรี ศิลปะ วรรณคดีที่เป็นของชนชาติหรือวัฒนธรรมอื่น ๆ นอกเหนือจากวัฒนธรรมของตน

5) จัดนิทรรศการเกี่ยวกับเรื่องของชนชาติอื่น ๆ หรือแสดงธงของทุกๆ ประเทศเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร

NSCCE (2010) ได้เสนอแนะวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อฝึกฝนนักเรียนเกี่ยวกับโลกศึกษาไว้ดังนี้

1) กิจกรรมโครงงาน

กิจกรรมโครงงานเป็นการทำงานกลุ่ม มีองค์ประกอบเริ่มต้นตั้งแต่การสืบค้นข้อมูลทั้งที่เป็นเอกสาร ตำรา บทกวี ภาพถ่าย ภาพวาด ภาพการ์ตูน ข่าวหนังสือพิมพ์ นิตยสาร ดนตรี ฯลฯ ซึ่งอาจมีวิธีการแสดงบทบาทสมมติ และการผลิตสื่อ เช่น สื่อมีเดีย สื่อประสม เข้ามาเกี่ยวข้อง กิจกรรมโครงงานแม้ดูเหมือนจะไม่สนับสนุนการเรียนรู้เป็นรายบุคคล แต่ทุกๆ ความเห็น

จากแต่ละบุคคล (ในกลุ่ม) จะรวมเป็นการนำเสนอสุดท้าย รวมทั้งเปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็นในลักษณะการอภิปรายและประเมินโดยชั้นเรียนด้วย ทั้งนี้กิจกรรมโครงการจะดีมากหากครูสนับสนุนให้การทำงานกลุ่มเป็นไปตามความสนใจและพรสวรรค์ของนักเรียน

2) กิจกรรมเชื่อมโยงโลก

กิจกรรมนี้สามารถให้เนื้อหาสาระที่เป็นจริงกว่าโครงการ โดยทั่วไป อาจกล่าวได้ว่าการนำโลกที่เป็นจริงเข้ามาสู่ชั้นเรียน เพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมเป็นสิ่งจำเป็นของชีวิต ในระบบการศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียน ซึ่งกิจกรรมนี้สามารถจัดได้หลายวิธีดังนี้

- นำคนจากประเทศอื่น ๆ มาสู่กระบวนการเรียนรู้ หรือนัดพบปะผู้คนจากประเทศอื่น ๆ หากสามารถทำได้
- สร้างความสัมพันธ์หรือเครือข่ายกับผู้คนจากพื้นที่ที่แตกต่างกันบนโลกผ่านการติดต่อทางจดหมายหรืออีเมล
- ต้อนรับผู้มาเยือนจากวัฒนธรรมที่แตกต่าง เช่น ผู้อพยพที่มาอาศัยอยู่ในประเทศของคุณ หรือชาวต่างชาติที่อยู่ในห้องเจ้าหน้าที่/ ห้องเรียน/ ห้องประชุมแผนการศึกษาโลกศึกษา ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน
- จัดงาน เทศกาล งานแสดง หรือกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้คนจากวัฒนธรรมที่แตกต่าง เช่น ผู้คนที่มีความแตกต่างด้านอาหาร ดนตรี การเต้นรำ การแสดง และละคร ในโรงเรียนหรือสถานที่สาธารณะ
- พานักเรียนไปยังพื้นที่ที่คนยากจนอาศัยอยู่ เพื่อจะได้เกิดประสบการณ์เกี่ยวกับสถานการณ์ และถ้าเป็นไปได้อาจจะมีส่วนร่วมกับพวกเขาในการเผชิญปัญหาในท้องถิ่นนั้น ๆ
- ตั้งวัตถุประสงค์/ เป้าหมายของกิจกรรมที่เชื่อมั่นนักเรียนให้ช่วยเหลือคนที่ขาดแคลน หรือเป็นอาสาสมัครช่วยองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการศึกษาในระบบโรงเรียน
- จัดให้มีการพบปะกันระหว่างครู นักเรียน และผู้ปกครอง เพื่อพูดคุยเกี่ยวกับแนวคิดพหุวัฒนธรรมในภาคการศึกษา

3) โรงเรียนพันธมิตรนานาชาติ (international school partnerships)

โดยปกติองค์กรที่เชื่อมโยงโรงเรียนระหว่างประเทศจะถูกจัดอยู่ในกระบวนการจัดตั้งและโครงสร้างเครือข่ายโรงเรียนอยู่แล้ว โดยจะมีการจัดเตรียมเว็บไซต์ แนวคิด การ

เขียนรายงาน และประสบการณ์ ซึ่งในที่นี้ NSCCE ได้ให้ทัศนะว่า พันธมิตรดังกล่าวควรมีข้อตกลงร่วมกันดังต่อไปนี้

- (สร้าง)ความเข้าใจที่ดีขึ้นเกี่ยวกับการพึ่งพาอาศัยกันบนโลก ผ่านการติดต่อกันโดยตรงระหว่างครูกับนักเรียนในประเทศและโรงเรียนพันธมิตร
- (เอา)ชนะความคิดแบบเหมารวม/ตายตัว (stereotypes) และมีอคติร่วมกัน
- เพิ่มแรงกระตุ้นในตัวนักเรียนและครู
- (สร้าง)วัฒนธรรมการสอนและการเรียนรู้แบบใหม่ เช่น การสอนเนื้อหาที่เชื่อมโยง/ซับซ้อนกัน
- พัฒนาสมรรถนะที่สำคัญยิ่งต่อทุกความสัมพันธ์ เช่น เทคโนโลยี การติดต่อสื่อสารสมัยใหม่ การจัดการโครงการ/ กิจกรรมการสอน ทักษะภาษาต่างประเทศ การติดต่อสื่อสารระดับสากลระหว่างครูกับนักเรียน

4) การแข่งขันได้วาทิ

การแข่งขันได้วาทิเป็นวิธีการที่ดึงดูดใจผ่านวิธีการที่นักเรียน (ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในหรือนอกระบบโรงเรียน) จะถูกสร้างให้ตระหนักถึงประเด็นปัญหาระดับโลกที่ร่วมสมัย กิจกรรมนี้สามารถจัดได้ทั้งระดับกลุ่ม โรงเรียน ท้องถิ่น ชาติ หรือระดับสากลขึ้นอยู่กับเงินทุนที่มี

4.1) วัตถุประสงค์ของการแข่งขันได้วาทิ คือ

- พัฒนาทักษะการพูดและการโต้แย้งบนพื้นฐานของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
- ทำให้นักเรียนมีความรู้สึกถึงประเด็นปัญหาที่ร่วมสมัย และนำพวกเขาไปสู่การตั้งคำถามผ่านการสำรวจเกี่ยวกับประเด็นปัญหานั้น ๆ
- เป็นผู้รับสารที่มีวิจารณญาณ และพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณและคล่องแคล่ว/ ชำนาญ

4.2) เกณฑ์การประเมินการแข่งขันได้วาทิ ได้แก่

- ด้านเนื้อหา เช่น การชักจูง/ โน้มน้าว การโต้แย้ง การพูด เป็นต้น
- การนำเสนอโดยภาพรวม เช่น เสียง บุคลิกภาพ ท่าทางมือ การแสดงออก

- เวลา เช่น การรักษาเวลาที่กำหนด เป็นต้น

5) กิจกรรมศิลปะอย่างมีส่วนร่วม (participative arts)

ศิลปะอย่างมีส่วนร่วม คือ การสวมบทบาทการแสดง ซึ่งนักเรียนหรือผู้แสดงจะเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ ประสบการณ์นี้จะทำให้นักเรียนได้พัฒนาตนเอง โดยการส่งเสริมการสร้างหลักการร่วมกัน และพื้นที่ปลอดภัย (secure space) ของความสะดวกสบายทางกายและจิตใจ โดยพื้นที่ดังกล่าวหมายถึงที่ที่นักการศึกษา (ผู้ฝึกสอน/ ครู/ นักจิตวิทยา/ นักแสดง) และนักเรียนจะทำงานร่วมกันเป็นพันธมิตรบนพื้นฐานของความเคารพและความเท่าเทียมกัน

การใช้กิจกรรมศิลปะอย่างมีส่วนร่วม เป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการกระตุ้นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสังคม การเมืองการปกครอง และการศึกษา กิจกรรมนี้อยู่บนพื้นฐานของภาษาการแสดงและสุนทรียะ เพื่อที่จะกระตุ้นปฏิกิริยาของผู้ร่วมกิจกรรมทั้งหมด พวกเขาสามารถจะเป็นผู้ชมและผู้แสดงร่วมกับการสำรวจ วิเคราะห์ และพิจารณาปัญหาที่สำคัญของกลุ่มที่พวกเขามีร่วมกัน

กิจกรรมนี้เป็นการแสดงฉาก(จำลอง)ปัญหา ซึ่งจะแสดงให้เห็นการกระทำที่เป็นตัวกระตุ้น ทำให้ผู้ชมโต้ตอบด้วยการพยายามหาทางแก้ปัญหาหรือทางเลือกที่น่าจะเป็นไปได้ โดยการแทนตัวเองเป็นตัวแสดงหลักหรือตัวแสดงอื่น ๆ ซึ่งท้ายสุดจะได้แนวทางการพัฒนา/ แก้ปัญหาใหม่ๆ ไปสู่การปฏิบัติ

ในฉากจำลองหรือปัญหาจะต้องประกอบด้วยสิ่งที่ไม่เป็นที่ยอมรับ (เช่น ความรุนแรง การเลือกปฏิบัติ การไม่มีส่วนร่วม ฯลฯ) อย่างน้อย 1 ประเด็น ซึ่งจะถูกเปลี่ยนหรือแทนที่โดยวิธีทางที่ปกติ/ เหมาะสม โดยนักแสดงหรือผู้มีส่วนร่วม

6) การเรียนรู้ชุมชน (community learning)

กิจกรรมนี้เกี่ยวข้องกับการบริการชุมชน และการสะท้อนผลการบริการ ซึ่งจะอบรมเกี่ยวกับความรับผิดชอบและข้อตกลงต่อสังคม โดยยังสามารถใช้ในการประยุกต์ความรู้และทักษะต่าง ๆ กับประเด็นปัญหา หรือเรียนรู้วิธีการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ปัญหานั้น ๆ ได้ด้วย การเรียนรู้ชุมชนสัมพันธ์กับแนวคิดในการปฏิบัติ ซึ่งเชื่อมโยงกับกระบวนการสร้างองค์ความรู้ เนื้อหาที่เรียนรู้ไม่ใช่เฉพาะจากทฤษฎี แต่มาจากค่านิยมขององค์ประกอบใหม่ๆด้วย ตัวอย่างเช่น การทำงานภาคสนาม และการฝึกปฏิบัติ จะเกิดการเรียนรู้ที่ลึกถึงมโนทัศน์ในทฤษฎี โดยอาศัยความเข้าใจที่แข็งแกร่งสร้างประสบการณ์ในชีวิตจริง

7) กิจกรรมกีฬา

กีฬาสามารถส่งเสริมความเท่าเทียมกันและการมีส่วนร่วม ตลอดจนช่วยให้ค่านิยมของสังคมและเป้าหมายของแต่ละบุคคลกว้างและเพิ่มมากขึ้นด้วย เช่น ส่งเสริมการทำงานหนัก การเล่นที่ยุติธรรม การพัฒนาบุคลิกลักษณะ และการทำงานเป็นกลุ่ม เป็นต้น การมีส่วนร่วมในการเล่นกีฬาแสดงออกให้เห็นได้จากการกำหนดข้อตกลงต่อชุมชน การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และการมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นของบทบาทความเป็นผู้นำ ทั้งนี้เพราะกีฬาช่วยส่งเสริมการเชื่อมสัมพันธ์กับสังคม ความเข้าใจจิตใจ และการเคารพนับถือกัน กีฬาสามารถถูกใช้เป็นข้อความในการติดต่อสื่อสารที่เข้าใจได้ในสังคมที่แตกต่าง และช่วยค้นหาวิธีที่ไม่ใช้ความรุนแรงเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาที่ยุ่งยาก

จากกิจกรรมการเรียนรู้โลกศึกษาที่เสนอไว้ข้างต้น สรุปได้ว่า กิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมแก่การจัดการเรียนรู้โลกศึกษา ได้แก่ 1) กิจกรรมการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง เช่น กิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชน การบริการชุมชน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคคลนอกโรงเรียน ตลอดจนแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับโรงเรียนอื่น ๆ 2) กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือหรือร่วมกัน แบ่งเป็น กิจกรรมนันทนาการ เช่น เกม และกีฬา กิจกรรมการแสดง เช่น การแสดงละคร สถานการณ์จำลอง และบทบาทสมมติ รวมถึงกิจกรรมโครงการต่าง ๆ 3) กิจกรรมเสริมหลักสูตรหรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เช่น การจัดนิทรรศการ การรณรงค์หรือประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

2.1.5 สื่อและแหล่งการเรียนรู้

สื่อและแหล่งการเรียนรู้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการเรียนรู้โลกศึกษา เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่ช่วยเชื่อมโยงผู้เรียนกับบริบทของโลกที่มีความหลากหลายและซับซ้อน ทำให้เนื้อหาที่เป็นนามธรรมหรือห่างไกลจากประสบการณ์ตรงของผู้เรียน สามารถเข้าใจได้ง่ายและเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ซึ่งในต่างประเทศมีผู้เสนอสื่อและแหล่งการเรียนรู้การจัดการเรียนรู้โลกศึกษาไว้ดังนี้

Sunal and Hass (2008) กล่าวว่าสื่อและแหล่งการเรียนรู้สำหรับการจัดการเรียนรู้โลกศึกษาที่สำคัญได้แก่

1) คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต

ปัจจุบันนักเรียนสามารถติดต่อสื่อสารกับเพื่อนนักเรียนในห้องเรียนอื่นทั่วโลก สามารถอ่านรายงานของชุมชนในหนังสือพิมพ์ของนานาประเทศ และร่วมพูดคุยสนทนาและ

อภิปรายโต้ตอบกันโดยการแชท (chat) ได้ทั่วโลก นักเรียนสามารถใช้เทคโนโลยี รายงานเหตุการณ์ต่าง ๆ หรือใช้เป็นเครื่องเตรียมการรายงาน โดยการสร้างรูปภาพ เสียง และวิดีโอ อีกทั้งเป็นแหล่ง (สืบค้น) ข้อมูลที่หลากหลายแก่นักเรียน แต่อย่างไรก็ตาม นักเรียนก็ยังคงต้องการทักษะการคิดวิเคราะห์ในการประเมินข้อมูล และตัดสินใจอย่างมั่นคงไม่ลำเอียง

2) ชุดหนังสือ/ ชุดตำรา (book series)

หนังสือที่มีรูปแบบหลากหลายให้ข้อมูลสารสนเทศที่จำเป็นในการศึกษาปัญหาของโลก (เช่น) หนังสือภาพและหนังสืออ้างอิง เช่น ปฏิทินบันทึกเหตุการณ์ (almanacs) สมุดแผนที่ (atlases) รายงานประจำปี (yearbooks) สารานุกรม (encyclopedias) ทั้งหมดนี้ให้ข้อมูล (data) ที่จำเป็น

3) เหตุการณ์ปัจจุบัน

ปัจจุบันมีแหล่งข้อมูลสารสนเทศมากมายมหาศาลเกี่ยวกับเหตุการณ์ปัจจุบัน และเทคโนโลยีในปัจจุบันทำให้มันเป็นไปได้ที่จะเข้าถึงรายการและบทความข่าวระหว่างประเทศ ปัญหาในท้องถิ่นสามารถเชื่อมโยงกับปัญหาที่คล้ายคลึงกันในพื้นที่อื่น ๆ ของโลก รายการข่าวและหนังสือพิมพ์ (publications) ส่วนใหญ่จะมีเว็บไซต์ และให้ (ข้อมูลเพื่อ) แผนการสอนสำหรับครู

NSCCE (2010) ได้เสนอแนะวิธีการเลือกและประเมินสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับโลกศึกษาไว้ 9 ประเด็น ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การใช้แหล่งการเรียนรู้กับกลุ่มการเรียนรู้ การเลือกใช้แหล่งการเรียนรู้กับกลุ่มนักเรียนมีวิธีการเลือกดังต่อไปนี้

1.1) การเลือกใช้แหล่งเรียนรู้นั้นควรคำนึงถึงวัยของนักเรียนเป็นสำคัญ ไม่ควรเลือกใช้แหล่งเรียนรู้ที่ง่ายหรือซับซ้อนเกินไป และไม่บ่อยหรือมากเกินไปจนเกินไป

1.2) หากนักเรียนไม่เข้าใจกระบวนการเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ใด ๆ นั้น พวกเขาจะไม่สามารถที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ได้ หรือหากกระบวนการเรียนรู้นั้นง่ายเกินไป พวกเขาจะรู้สึกท้อแท้กว่าตนเองเก่ง หรือมีวัยเกินกว่าจะใช้แหล่งเรียนรู้นั้น ๆ

1.3) ในกิจกรรมการเรียนรู้ นั้น ๆ ควรให้ความสำคัญยิ่งกับความสามารถรวมของทั้งกลุ่ม โดยทำให้เห็นว่าความสามารถรวมของทั้งกลุ่มจะไม่มีประโยชน์ในการใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ใด ๆ หากใครคนหนึ่งไม่มั่นใจว่านักเรียนคนอื่น ๆ จะสามารถทำได้

1.4) ครูไม่ควรจัดกลุ่มให้สมาชิกในแต่ละกลุ่มมีเฉพาะวัฒนธรรมใด วัฒนธรรมหนึ่ง โดยเฉพาะหากนักเรียนในชั้นเรียนมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพราะนักเรียน คนหนึ่ง ๆ อาจไม่เข้าใจหรือเข้าใจผิดในเนื้อหาอื่น ๆ เกี่ยวกับวัฒนธรรมของนักเรียนคนอื่น ๆ

1.5) ในความเป็นจริงนั้น แหล่งการเรียนรู้ที่น่าสนใจสำหรับการศึกษาคือครู อาจจะน่าเบื่อสำหรับนักเรียนก็ได้ ดังนั้นครูจึงควรตระหนักถึงประเด็นนี้ด้วย

ก. ลักษณะ/ รูปแบบของสื่อการเรียนรู้

- ถ้าสื่อการเรียนรู้มีลักษณะเป็นห่อบรรจุ หรือเป็นชุด เครื่องมือ ใหญ่หรือเล็ก มีชิ้นเดียวหรือหลายชิ้น เราควรจะตรวจสอบว่าง่ายต่อการจัดเก็บ ง่ายต่อการ เคลื่อนย้ายโดยมือหรือกล่องบรรจุ ง่ายต่อการเปิด ติดตั้ง พร้อมใช้งาน ง่ายต่อการใช้ในพื้นที่ที่ จัดเตรียมไว้ตามเป้าหมาย และง่ายต่อการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับเวลาในการทำกิจกรรม

- ถ้าสื่อการเรียนรู้มีรูปแบบเป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เราก็ควร ตรวจสอบว่าสถานที่จัดการเรียนการสอนนั้นมีเครื่องมือเพียงพอหรือไม่ เช่น มีคอมพิวเตอร์หรือ อินเทอร์เน็ตสำหรับการใช้งานหรือไม่ เป็นต้น

- รูปแบบของสื่อการเรียนรู้ที่เข้ากันได้กับหน่วยกิจกรรม

- สื่อการเรียนรู้ที่ สามารถติดตั้งได้ง่ายและรวดเร็ว ข้อมูล

ต่าง ๆ จะถูกส่งให้ทุกคนได้ง่าย

ข. รูปแบบกับรายละเอียดเนื้อหาในสื่อการเรียนรู้

- สื่อการเรียนรู้ที่ดีจะต้องยืดหยุ่นต่อการใช้ในสถานการณ์ที่ แตกต่าง สามารถประยุกต์ได้ในสถานการณ์ที่แตกต่าง สามารถปรับปรุงใหม่ได้ง่ายหากจำเป็น และสามารถแปลภาษาได้ง่ายหากจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนเป็นอีกภาษาหนึ่ง

ค. เนื้อหาในแหล่งการเรียนรู้

- แหล่งการเรียนรู้เกี่ยวกับโลกศึกษาที่ดีจะต้องเพิ่ม/ เปิด ประเด็นปัญหาเพื่อการอภิปรายเกี่ยวกับแนวคิดหลักของโลกศึกษา กระตุ้นให้เกิดคำถามเกี่ยวกับ มุมมองความคิดแบบเหมารวม/ตายตัว (stereotypical point of views) ให้ข้อมูลที่เป็นจริง แต่เป็น มุมมองในทางบวก เพิ่มเติมมุมมองของผู้อื่น และพัฒนาบรรยากาศการเรียนรู้

ง. วัตถุประสงค์และความคาดหวัง

- แหล่งการเรียนรู้ที่ดี ระหว่างการจัดกิจกรรมจะต้องทำทนาย ทั้งนักเรียนและครูในการใช้ ช่วยครูให้บรรลุวัตถุประสงค์ ในทางที่น่าสนใจและกระตุ้นนักเรียนมากขึ้น

ช่วยให้นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์และได้รับความรู้ เชื่อมโยงความคาดหวังของนักเรียนกับครู (แต่อาจสร้างความประหลาดใจ) ในทางที่น่าพอใจ กระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ มีเนื้อหาที่เหมาะสมและมีคำอธิบายกิจกรรม

- แหล่งการเรียนรู้ที่ดี หลังการจัดกิจกรรมจะต้องทำให้นักเรียนมีความกระหายที่จะเรียนรู้มากขึ้น เปิดโอกาสสำหรับกิจกรรมใหม่ ๆ สร้างแรงบันดาลใจในการใช้แหล่งการเรียนรู้โลกศึกษาอื่น ๆ ช่วยพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณทั้งทางบวกและทางลบกับแหล่งการเรียนรู้อื่น ๆ ช่วยสร้างเกณฑ์การเลือกใช้แหล่งการเรียนรู้ ช่วยทำให้ทั้งนักเรียนและครูสะท้อนผลและพัฒนาระเบียบวิธีการเรียนรู้ของพวกเขา

จ. ผลกระทบ

- แหล่งการเรียนรู้ที่ดีจะก่อให้เกิดความสนุกสนาน แต่แหล่งการเรียนรู้ก็อาจส่งผลกระทบ เช่น อาจจะทำให้สนุกหรืออาจจะทำให้เคร่งเครียด อาจจะมีแนวคิดที่ธรรมดาหรืออาจจะซับซ้อน อาจจะทำให้พวกเราหัวเราะหรืออาจจะทำให้ร้องไห้ แต่จะกระตุ้นการสะท้อนความคิดอย่างมีวิจารณญาณอย่างแน่นอน

ฉ. วิธีการใช้

- แหล่งการเรียนรู้โลกศึกษาที่ดีจะกระตุ้นการมีส่วนร่วมสามารถใช้ได้โดยทุกคน สร้างความน่าเชื่อถือแก่ผู้ใช้ ปลูกความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน พยายามสร้างปฏิสัมพันธ์หรือการโต้ตอบ แสดงให้เห็นวิธีการใช้และการดูแล

- ก่อนการเลือกแหล่งเรียนรู้ นักการศึกษาหรือครูควรถามความคิดเห็นของครูท่านอื่น ๆ ที่เคยใช้แหล่งเรียนรู้นั้น ๆ และคำนึงว่าการใช้แหล่งการเรียนรู้ที่เหมือนเดิม ย่อมให้ผลที่ไม่เหมือนกัน ทั้งนี้เพราะขึ้นอยู่กับความแตกต่างของเงื่อนไขการเรียนรู้และปัจจัยที่ไม่ได้ลงมือทำไปในครั้งก่อน ทดลองใช้กับกลุ่มย่อย/ เล็ก เพื่อทดสอบว่าใช้ได้หรือไม่ ทั้งนี้เพราะอาจจะยุ่งยาก หากต้องเปลี่ยนแผนในกลุ่มที่เล็กหรือใหญ่กว่า ถ้ามีข้อผิดพลาด ลองเปรียบตนเองเป็นนักเรียนที่ต้องใช้แหล่งเรียนรู้นั้น ๆ ว่ามีความคิดเห็นอย่างไร คำนวณค่าใช้จ่ายของแหล่งการเรียนรู้และงบประมาณที่จำเป็นต่อทั้งโครงการ

- หลังการใช้แหล่งเรียนรู้ เมื่อจบกิจกรรมการใช้แหล่งการเรียนรู้แล้ว ครูควรจะได้ไตร่ตรองหากแหล่งเรียนรู้นั้น ๆ ช่วยให้นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ สะท้อนผลต่อคำถามที่เกิดขึ้น ประเมินผลกระทบที่เกิดกับกลุ่มการเรียนรู้ และหาค่านิยมที่เพิ่มขึ้นของกิจกรรม ในประเด็นปัญหาในระดับโลก

สรุปได้ว่า สื่อที่ควรใช้ในการจัดการเรียนรู้ มี 3 ลักษณะ ได้แก่ เอกสารตำรา สื่อเหตุการณ์ปัจจุบัน เช่น สื่อสารสนเทศ สื่อสิ่งพิมพ์ที่นำเสนอเรื่องราวสถานการณ์โลก และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น คอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ต สำหรับแหล่งการเรียนรู้นั้น ควรมีลักษณะเหมาะสมกับช่วงวัยของนักเรียน สะดวก ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ เช่น กระตุ้นความใฝ่รู้ใฝ่เรียน ซึ่งทั้งสื่อและแหล่งการเรียนรู้ เมื่อใช้ครูควรดำเนินการประเมินผลเพื่อปรับปรุงสื่อและแหล่งการเรียนรู้อยู่เสมอ

2.1.6 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ในการจัดการเรียนรู้โลกศึกษา มีนักวิชาการและนักการศึกษาชาวต่างประเทศให้ข้อมูลเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ไว้ดังนี้

Martin-Kniep (1997) กล่าวถึงการประเมินผลตามสภาพจริงของครูว่ามีกลยุทธ์มากมายสำหรับครูในการออกแบบและใช้ประโยชน์จากการประเมินผลตามสภาพจริง ซึ่งกลยุทธ์เหล่านี้ประกอบด้วย

- 1) บอกผลการเรียนรู้ที่ต้องการสำหรับหน่วยการเรียนรู้หรือส่วนอื่น ๆ ของเนื้อหาวิชา
- 2) ระบุรูปแบบของหลักฐานและวิธีการที่ครูจะแสดงให้เห็นถึงความรู้ ทักษะ หรือความเข้าใจ (ได้แก่ รายงานการวิจัย หน่วยหลักสูตร ฯลฯ)
- 3) ระบุกระบวนการ/ เส้นเวลา (time lines) สำหรับการสร้างหลักฐานของการแสดงหรือการทำงาน
- 4) ให้คำจำกัดความมาตรฐานการแสดง (ได้แก่ การมีส่วนร่วมของผู้ชม การใช้แหล่งข้อมูล ชั้นนำที่ดี ฯลฯ)
- 5) พัฒนาการให้คะแนนตามเกณฑ์รูบริค
- 6) สะท้อนผลและประเมินการทำงานของนักเรียน
- 7) นำเสนองานของนักเรียนต่อเพื่อน ๆ ในห้อง และให้นักเรียนประเมินงานของเพื่อน ๆ

โดยรูปแบบที่สำคัญของการมีส่วนร่วมของครูในการประเมิน อยู่ที่การใช้ประโยชน์ผลการประเมินที่ได้ ซึ่งผลที่ได้นี้เกี่ยวข้องกับการสะท้อนความคิดของครู ซึ่งในการประเมินนั้น ไม่ใช่เพียงแต่ให้ครูพิจารณาและแสดงออกถึงความคิดของตนที่สัมพันธ์กับเนื้อหาและทักษะการ

สอนและการเรียนรู้เท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการให้ทันได้พูดถึงความหมาย (ความเข้าใจ) ส่วนตัวที่ได้รับมาจากประสบการณ์การการเรียนรู้และการประเมิน

NSCCE (2010) อธิบายการดำเนินการวัดและประเมินผลว่ามีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) ระบุเรื่อง/หัวข้อ

ขั้นแรกครูต้องระบุว่าต้องการจะประเมินอะไร และอะไรที่จะสามารถประเมินผลได้ ในหัวข้อ/ เรื่องที่ประเมินนั้นจะต้องกำหนดเฉพาะเจาะจง และสามารถวัดผลได้ภายในเนื้อหาของตนเอง สำหรับค่านิยมและทัศนคติเป็นสิ่งที่วัดได้ยาก ดังนั้นจะต้องมีการให้ความหมาย/ คำจำกัดความหัวข้อที่ประเมินให้สอดคล้องกับสิ่งที่วัดประเมิน (เช่น เปลี่ยนเป็นพฤติกรรมเฉพาะ) อีกทั้งสามารถวัดประเมินประเด็นปัญหาบางอย่างของกิจกรรมหรือโครงการสอน ที่สัมพันธ์กับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ ซึ่งเสี่ยงไม่ได้ในแผนการศึกษาทั้งหมด ด้วยเหตุนี้นโยบายการศึกษาหรือแผนการศึกษาระยะยาว การวัดและประเมินผลทั้งหมดจึงจำเป็นต้องวิเคราะห์ผลกระทบของโลกศึกษาในบริบทเฉพาะ แล้วสะท้อนผลไปยังนโยบายการศึกษา และพัฒนาแผนการศึกษาทั้งหมดในวิธีการแบบองค์รวม

2) กำหนดเกณฑ์และตัวชี้วัด

เกณฑ์และตัวชี้วัดจะต้องมีการกำหนดไว้ก่อนเลือกวิธีการประเมินผล นอกจากนี้ยังจำเป็นที่จะต้องแยกแยะระหว่างเกณฑ์กับตัวชี้วัด เกณฑ์จะถูกกำหนดโดยตั้งคำถามตนเองเกี่ยวกับปัญหาของเรื่อง/หัวข้อโครงการสอน ในความสัมพันธ์กับคุณภาพของงาน ในขณะที่ตัวชี้วัดจะถูกกำหนดโดยคำตอบของคำถามว่าพวกเขาจะดำเนินการวัดเกณฑ์ต่าง ๆ นั้นอย่างไร ตัวอย่างเช่น เกณฑ์เกี่ยวกับผลกระทบของกิจกรรมสถานการณ์จำลองคือระดับของการสะท้อนผลที่ถูกกระตุ้น ที่สอดคล้องกับเป้าหมาย และตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกันอาจจะเป็นจำนวนของคำถามที่ถูกถามโดยผู้ที่มีส่วนร่วมหรือจำนวนผู้มีส่วนร่วมที่มีปฏิริยาตอบสนองโดยการถามคำถาม หรือโดยการแสดงออกของพวกเขา

3) เลือกวิธีและรวบรวมข้อมูล

วิธีวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับระเบียบวิธีโลกศึกษามีอยู่หลากหลาย ครูควรเลือกว่าอะไรที่เหมาะสมกับงานของตน (เช่น การสังเกต การประเมินนำร่อง กรณีศึกษา วิเคราะห์เนื้อหา วิเคราะห์ SWOT) เพราะผลจากการวัดผล อาจจะทำให้ได้กรอบแนวคิดจากนั้นสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการกระบวนการประเมินผล เช่น การสัมภาษณ์ การปรึกษา กลุ่ม

สัมพันธ (team visit) กิจกรรมการมีส่วนร่วม การอภิปรายเชิงปฏิบัติการ การได้วาทีและสังเกตการณ์ โดยติดตามการอภิปรายกลุ่ม การสัมภาษณ์เพื่อตอบแบบสอบถาม การเขียนบันทึกการเรียนรู้ การจัดทำแฟ้มสะสมผลงาน การเตรียมรายงานเดี่ยวหรือกลุ่ม หรือเอกสารงานอื่น ๆ เป็นต้น) จากนั้นเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อสร้างโครงร่างการวัดและประเมินผล เมื่อวัดประเมินโครงการสอนหรือกิจกรรมโลกศึกษา สิ่งสำคัญคือการใช้วิธีการประเมินผลที่สอดคล้องกับวิธีการจัดการเรียนรู้

4) ดีความและวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นต่อไปหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลคือการตีความและวิเคราะห์ข้อมูลในขอบเขตของการทำงานที่มุ่งเน้น และสอดคล้องกับเกณฑ์การประเมินและเป้าหมาย ในขณะที่การวิเคราะห์ข้อมูลมาจากระบวนการประเมินผล การตีความเป็นสิ่งสำคัญที่จะแยกแยะระหว่างเป้าหมายของการประเมินและเป้าหมายของโครงการสอน หรือของกิจกรรมที่ถูประเมิน นอกจากนี้ยังเป็นสิ่งสำคัญด้วยที่พยายามจะเข้าใจข้อมูลที่ไม่เคยพบและไม่เคยได้ยินจากผู้คนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้และวิธีการสอนของครูด้วย

5) สื่อสารผลที่ได้รับ (ผลการประเมิน)

กระบวนการแบบมีส่วนร่วมหมายความว่าทุกคนที่เกี่ยวข้องควรจะได้รับรู้ผลของกระบวนการประเมินผล ทารือกันเกี่ยวกับผลนั้น และร่วมมือกันทำงานเพื่อขั้นตอนต่อไป

6) ปรับปรุงกลยุทธ์เพื่อการพัฒนา ดังที่กล่าวมาแล้ว การประเมินไม่ได้จบที่ตัวมันเอง (เมื่อประเมินแล้วเสร็จ) ผลของการประเมินควรจะถูกนำมาใช้สะท้อนผลระเบียบวิธีของครู สร้างมุมมองและวัตถุประสงค์ใหม่ๆ และปรับปรุงกลยุทธ์เพื่อพัฒนางานของตน

สรุปได้ว่า ในการดำเนินการวัดและประเมินผลการเรียนรู้โลกศึกษา ครูควรกำหนดชิ้นงาน ภาระงาน พฤติกรรมการเรียนรู้ หรือสิ่งที่จะวัดประเมินตามจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ จากนั้นกำหนดเกณฑ์การประเมินให้ชัดเจน ดำเนินการประเมินแล้วจึงสรุปผล เพื่อนำข้อมูลมาพัฒนาการจัดการเรียนรู้ต่อไป

2.2 การจัดการเรียนรู้โลกศึกษาของไทย

การจัดการเรียนรู้โลกศึกษาของไทยมีพัฒนาการมาจากการปรับตัวของระบบการศึกษาให้สอดคล้องกับกระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก โดยเริ่มจากการบูรณาการเนื้อหา

ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นนานาชาติ สิทธิมนุษยชน สันติภาพ และความยั่งยืน เข้าไปในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ต่อมามีการพัฒนาแนวคิด “โลกศึกษา” ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยได้รับอิทธิพลจากกรอบแนวคิดสากล เช่น การศึกษาพลเมืองโลก (Global Citizenship Education) และการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Education for Sustainable Development) ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจในความเชื่อมโยงของโลก มีทักษะการคิดวิเคราะห์ มีความเคารพในความหลากหลายทางวัฒนธรรม และสามารถดำรงตนอย่างรับผิดชอบในสังคมโลก ปัจจุบัน แนวทางดังกล่าวได้รับการส่งเสริมผ่านนโยบายทางการศึกษา หลักสูตรแกนกลาง และโครงการต่าง ๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อยกระดับผู้เรียนไทยให้มีสมรรถนะสอดคล้องกับบริบทโลกในศตวรรษที่ 21

2.2.1 เป้าหมายของการจัดการเรียนรู้

กระทรวงศึกษาธิการได้ระบุเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้โลกศึกษาไว้ ผ่านข้อกำหนดและนโยบายทางการศึกษาของสองหน่วยงานสำคัญ ได้แก่

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) ได้กำหนดเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้โลกศึกษา (global education) ไว้ว่าเพื่อให้ให้นักเรียนมีคุณลักษณะของพลเมืองโลก 10 ประการ ดังนี้

- 1) แสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองจากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย
- 2) มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดสร้างสรรค์ และมีวิสัยทัศน์
- 3) มีการแสดงความคิดเห็นและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น
- 4) มีความสามารถสร้างและสรุปองค์ความรู้ได้อย่างเป็นระบบ
- 5) มีการเรียนรู้และเข้าใจผู้อื่น
- 6) มีค่านิยมพื้นฐานและคุณธรรมจริยธรรม
- 7) สามารถสร้างทางเลือกในการแก้ปัญหาและเลือกทางเลือกในการแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง
- 8) เห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น
- 9) มีความสามารถในการคิดตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 10) เป็นพลเมืองที่ดีของสังคม

สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย (2553) ได้กล่าวว่า ความมุ่งหมายสูงสุดของโลกศึกษา คือการพัฒนาค่านิยมที่อยู่บนพื้นฐานความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ของโลก และทักษะที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพื่อสร้างเสริมเจตคติในการเป็นพลเมืองโลกที่รับผิดชอบทั้งในระดับบุคคลและหมู่เหล่า ค่านิยมดังกล่าวได้แก่

- 1) ความนับถือ และ เชื่อมั่นในตนเอง
- 2) ความเคารพในตน และความเคารพผู้อื่น
- 3) ความรับผิดชอบต่อสังคม
- 4) ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม
- 5) การเปิดใจกว้าง
- 6) เจตคติในการพัฒนาวิสัยทัศน์
- 7) การเป็นสมาชิกชุมชนที่แข็งแกร่ง และมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อ

สำหรับทักษะที่เป็นเป้าหมายสำคัญ ของการจัดการเรียนรู้โลกศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) ได้กล่าวว่ามีทักษะสำคัญ 4 ด้านประกอบด้วย คือ

- 1) ทักษะพื้นฐาน (core skills) ได้แก่
  - การสื่อสาร
  - การคำนวณ
  - การใช้ ICT
  - การแก้ปัญหา
  - การทำงานกับผู้อื่น
- 2) ทักษะการเรียนรู้ และพัฒนาตนเอง (personal learning and development skills) ได้แก่
  - เห็นคุณค่าและเชื่อมั่นในตนเอง
  - ตระหนักรู้ในตน และรู้จักตนเอง
  - ทักษะเชิงบวกต่อการเรียนรู้
  - จัดการ/ ควบคุมตนเองได้
  - คิด/ วิเคราะห์อย่างมีเหตุผล
- 3) ทักษะพลเมือง/ความรับผิดชอบต่อสังคม (citizenships skills) ได้แก่

ยุคธรรมในสังคม

- มีส่วนร่วมกับกิจกรรมชุมชน/ สังคม
  - เคารพความหลากหลาย
  - เห็นบทบาท/มีส่วนร่วมในการสร้างให้เกิดความเท่าเทียม-ความยุติธรรมในสังคม
  - ศึกษา/ เห็นปัญหาสังคมและลงมือทำเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง
  - เข้าใจว่าสิทธิมาพร้อมความรับผิดชอบและปฏิบัติตามนั้น
  - มีขันติต่อความหลากหลายและไม่เลือกปฏิบัติ
- 4) ทักษะการทำงาน (employability skills) ได้แก่
- วางแผนงาน/ กิจกรรมได้
  - มีทักษะการจัดการตนเองและผู้อื่น
  - ตรงเวลา มีวินัย ทำงานด้วยตนเองได้
  - จัดลำดับความสำคัญของงานและทำงานได้ตามเวลา
  - สามารถทำงานร่วมกับคนอื่น ตั้งใจ เติบโตการล่วงหน้าและยืดหยุ่น
  - มีจริยธรรมในการทำงาน

สรุปได้ว่า เป้าหมายของการจัดการเรียนรู้โลกศึกษาของไทยมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองโลกที่มีคุณภาพ โดยครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ กล่าวคือ ผู้เรียนต้องสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง คิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ เปิดกว้างทางความคิด เคารพความหลากหลาย และมีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรม นอกจากนี้ ยังมุ่งเสริมสร้างทั้งทักษะพื้นฐาน ทักษะการพัฒนาดตนเอง ทักษะความเป็นพลเมือง และทักษะการทำงาน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิต ทำงานร่วมกับผู้อื่น และปรับตัวได้อย่างเหมาะสมในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อันจะนำไปสู่การเป็นสมาชิกที่มีคุณค่าและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมทั้งในระดับประเทศและระดับโลกอย่างยั่งยืน

2.2.2 ขอบเขตการจัดการเรียนรู้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) ได้กำหนดขอบข่ายเนื้อหาสาระของ โลกศึกษา (global education) ไว้ 8 มิติ/ แนวคิดหลัก ดังนี้

1) ความเป็นพลเมืองโลก (global citizen) ให้นักเรียนศึกษาเรียนรู้บทบาทของสถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวของโลก พัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการและจุดที่ประเด็นสำคัญได้รับการตัดสินใจ ตระหนักและแสดงออกถึงความรับผิดชอบที่มีผลกระทบต่อสิ่งต่าง ๆ ของโลก ตระหนักถึงความสำคัญของบริบทโลก ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ

2) การแก้ปัญหาความขัดแย้ง (conflict resolution) ให้นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับตัวอย่างความขัดแย้งต่าง ๆ ระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ ระดับนานาชาติ และวิธีการแก้ปัญหาหลากหลายวิธี

3) ความยุติธรรมในสังคม (social justice) ให้นักเรียนเรียนรู้และเข้าใจความสำคัญของความเสมอภาค ความถูกต้อง ความยุติธรรม และความเท่าเทียม

4) ค่านิยมและการตระหนักรับรู้สภาพการณ์ (value and perception) ให้นักเรียนรู้จักประเมินวิกฤตในระดับกระแสโลก และเห็นคุณค่ามีเจตคติต่อการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน เข้าใจและเห็นคุณค่าสิทธิมนุษยชน

5) การพัฒนาที่ยั่งยืน (sustainable development) ให้นักเรียนมีความรู้และรับผิดชอบต่อความต่อเนื่องและสัมพันธ์กันระหว่างสังคม เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อม เห็นความสำคัญของการใช้ทรัพยากรอย่างต่อเนื่อง

6) สิทธิมนุษยชน (human rights) ให้นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน เห็นความสำคัญและให้คุณค่าของสิทธิมนุษยชนในทุกๆระดับ เข้าใจสิทธิมนุษยชนใช้เป็นกรอบหลักสำหรับการแก้ไขปัญหาความไม่เท่าเทียมกัน

7) การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (interdependence) ให้นักเรียนรู้การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างคน ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคมซึ่งมีผลต่อความสัมพันธ์ระดับชุมชนโลก

8) ความหลากหลาย (diversity) ให้นักเรียนเรียนรู้ เข้าใจ และยอมรับความแตกต่างและความสัมพันธ์ของมนุษยชาติ ยอมรับความแตกต่างด้านขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี กระบวนการและวิธีการจัดการของแต่ละสังคม

2.2.3 วัตถุประสงค์การเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้โลกศึกษาตามหลักสูตรโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากล เป็นสาระเพิ่มเติม สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย (2554) เสนอว่าควรมีจุดมุ่งหมายที่มุ่งเน้นการพัฒนาให้นักเรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์ ตามมิติโลกด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) ความเป็นพลเมืองโลก (global citizen) มีจุดมุ่งหมายให้นักเรียนเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และความเข้าใจแนวคิดและสถาบันต่าง ๆ ที่มีความจำเป็นต่อการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองโลกที่กระตือรือร้นรับผิดชอบ โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1.1) นักเรียนมีทักษะการวิเคราะห์ ประเมิน ข้อมูลข่าวสาร และทัศนคติ ความเห็นที่แตกต่างกัน ซึ่งส่งผ่านสื่อและแหล่งข้อมูลต่าง ๆ

1.2) นักเรียนเรียนรู้บทบาทของสถาบัน องค์กร สนธิสัญญา ตลอดจนบทบาทของกลุ่มต่าง ๆ องค์กรพัฒนาเอกชนและรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวของโลก

1.3) นักเรียนพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการและสถานที่หรือแหล่งของการตัดสินใจสำคัญๆ ในประเด็นระดับโลก

1.4) นักเรียนมีความตระหนักถึงความสำคัญของทักษะและบทบาทของเยาวชนในการแสดงออกถึงความรับผิดชอบที่สามารถมีอิทธิพล ส่งผลต่อประเด็นต่าง ๆ ระดับโลก

1.5) นักเรียนมีความตระหนักถึงความสำคัญของบริบทโลกในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และการตัดสินใจทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคม

1.6) นักเรียนมีความเข้าใจบทบาทของภาษา ขนบธรรมเนียม ถิ่นฐานศิลปะ ศาสนาที่เป็นอัตลักษณ์ของตนเองและผู้อื่นในโลก

2) การแก้ปัญหาความขัดแย้ง (conflict resolution) มีจุดมุ่งหมายให้นักเรียนเรียนรู้ธรรมชาติของความขัดแย้ง และเข้าใจว่าความขัดแย้งเป็นอุปสรรคขัดขวางการพัฒนา เข้าใจเหตุผลความจำเป็นของการแก้ปัญหาความขัดแย้ง และการส่งเสริมความสมานฉันท์ปรองดอง โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

2.1) นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับกรณีตัวอย่างความขัดแย้งต่าง ๆ ระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับนานาชาติ ตลอดจนวิธีการต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง

2.2) นักเรียนมีความเข้าใจว่ามีทางเลือกต่าง ๆ และผลที่เกิดขึ้นตามมาสำหรับผู้อื่นเสมอในสถานการณ์ความขัดแย้ง

2.3) นักเรียนเข้าใจความสำคัญของการสนทนา ความอดทน ใจกว้างการเสวนา การให้อภัย การเคารพและความใส่ใจ

2.4) นักเรียนพัฒนาทักษะการสื่อสาร การแก้ต่าง การเจรจาต่อรอง การประนีประนอม และการร่วมมือ

2.5) นักเรียนเห็นคุณค่าของความขัดแย้ง สามารถแสดงความคิดเห็นและดำเนินการให้เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ศักยภาพ

2.6) นักเรียนเข้าใจลักษณะของการแบ่งแยกฝักฝ่าย ตลอดจนการก่อตัวของลัทธิชาติพันธุ์นิยม การเหยียดสีผิว

2.7) นักเรียนมีความเข้าใจถึงความขัดแย้งที่ส่งผลกระทบต่อผู้คน ถิ่นฐาน และสิ่งแวดล้อม ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับโลก

3) ความยุติธรรมในสังคม (social justice) มีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมความเข้าใจถึงความสำคัญของความยุติธรรมหรือความเป็นธรรมทางสังคม ซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน และการส่งเสริมความผาสุกของประชาชนทั้งหมด โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

3.1) นักเรียนเห็นคุณค่าของความถูกต้องทางสังคมและเข้าใจความสำคัญเพื่อให้มั่นใจในความเสมอภาค ความถูกต้อง ความโปร่งใสสำหรับทุกคนในสังคมเดียวกันและระหว่างสังคม ความเป็นธรรมในสังคม

3.2) นักเรียนตระหนักถึงผลกระทบของการใช้อำนาจที่ไม่เป็นธรรมครอบคลุมถึงความเสมอภาคในการเข้าถึงทรัพยากร

3.3) นักเรียนตระหนักว่าการกระทำทั้งโดยเจตนา และไม่เจตนา ย่อมส่งผลต่อการดำรงชีวิตของผู้คน

3.4) นักเรียนมีความเข้าใจถึงผลพวงอันเกิดจากความไม่ยุติธรรมในอดีตที่ส่งผลต่อการเมือง การปกครองในปัจจุบัน ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับโลก

3.5) นักเรียน เห็นคุณค่าของการมีโอกาที่เสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการแบ่งแยก

3.6) นักเรียนใส่ใจอาสาเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมที่เสริมสร้างความยุติธรรมในสังคม

4) ค่านิยมและการตระหนักรับรู้สภาพการณ์ (value and perception) มีจุดมุ่งหมายให้นักเรียนมีการพัฒนาความสามารถในการประเมินสภาวะวิกฤตต่าง ๆ ที่ปรากฏในระดับ

โลก และตระหนักถึงผลกระทบที่มีต่อความรู้สึกนึกคิด เจตคติและค่านิยมของประชาชน โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

4.1) นักเรียนมีความเข้าใจได้ว่ามนุษย์ล้วนมีค่านิยม เจตคติ และการรับรู้ที่แตกต่างกัน

4.2) นักเรียนเข้าใจถึงความสำคัญและคุณค่าของสิทธิมนุษยชน ได้พัฒนาทักษะที่หลากหลายทัศนคติ (multiple perspectives) และเล็งเห็นวิธีใหม่ๆ ในการพิจารณาเหตุการณ์ เรื่องราว ประเด็นปัญหา และความคิดเห็นต่าง ๆ

4.3) นักเรียนเรียนรู้การตั้งคำถาม และการทักท้วงท้าทายข้อสันนิษฐานและข้อมูลที่ได้จากการรับรู้ต่าง ๆ เข้าใจถึงอำนาจของสื่อที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ การเลือก และแบบแผนการดำรงชีวิตของผู้คน

4.4) นักเรียนมีความเข้าใจได้ว่าค่านิยมที่คนยึดถือเป็นตัวกำหนดการกระทำ

4.5) นักเรียนสามารถใช้ประเด็นเรื่องราว เหตุการณ์ และปัญหาที่แตกต่างกันเพื่อศึกษา สืบค้นค่านิยมและการรับรู้ของเด็กและเยาวชน รวมทั้งคนกลุ่มอื่น ๆ

5) การพัฒนาที่ยั่งยืน (sustainable development) มีจุดมุ่งหมายให้นักเรียนมีความเข้าใจความจำเป็นในการจรรโลงและพัฒนาคุณภาพชีวิตในปัจจุบัน โดยปราศจากการทำลายโลกเพื่อความอยู่รอดของชีวิตในยุคต่อไป โดยคำนึงถึงการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

5.1) นักเรียนตระหนักรู้ว่าทรัพยากรของโลกมีจำกัด ดังนั้นทุกคนต้องใช้อย่างรับผิดชอบ

5.2) นักเรียนมีความเข้าใจความสัมพันธ์เชื่อมโยง ชิงกันและกันระหว่างสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม

5.3) นักเรียนสามารถพิจารณาคาดการณ์อนาคตที่เป็นไปได้และอนาคตที่ควรจะเป็นและคิดหาวิธีการบรรลุถึงอนาคตที่พึงประสงค์

5.4) นักเรียนมีความตระหนักซาบซึ้งว่าการพัฒนาทางเศรษฐกิจเป็นเพียงด้านเดียวของคุณภาพชีวิตเท่านั้น

5.5) นักเรียนมีความเข้าใจว่าการแบ่งแยกกีดกันและความไม่เสมอภาค เท่าเทียมเป็นสิ่งบ่อนเซาะทำลายการพัฒนาที่ยั่งยืนทางมนุษย์ทั้งปวง

5.6) นักเรียนให้ความเคารพซึ่งกันและกัน

5.7) นักเรียนมีความตระหนักสำนึกในความสำคัญของการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน เป็นการหมุนเวียนกลับมาใช้ การลดหรือใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดคุ้มค่า ฯลฯ

6) สิทธิมนุษยชน (human rights) มีจุดมุ่งหมายให้นักเรียนมีความรู้ เห็นคุณค่า และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิมนุษยชน ทั้งที่เป็นสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิมนุษยชนสากลโดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

6.1) นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน รวมทั้งกฎบัตร อนุสัญญาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนอนุสัญญาและกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิเด็กของสหประชาชาติและของประเทศไทย

6.2) นักเรียนเห็นความสำคัญของสิทธิมนุษยชนในทุกระดับ เข้าใจสิทธิและหน้าที่รับผิดชอบของตนเองในบริบทสังคมโลก ตลอดจนความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างระดับท้องถิ่น และระดับโลก

6.3) นักเรียนเข้าใจถึงการใช้หลักสิทธิมนุษยชนเป็นแนวทางในการแก้ปัญหา การเลือกปฏิบัติ ความไม่เท่าเทียมกัน และอคติ

7) การพึ่งพาอาศัยกัน (interdependence) มีจุดมุ่งหมายให้นักเรียนมีความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ระหว่างผู้คน ถิ่นฐาน เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม และตระหนักว่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นย่อมมีผลสะท้อนในวงกว้างระดับโลก โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

7.1) นักเรียนเข้าใจผลกระทบของกระแสโลกาภิวัตน์และการเลือกตัดสินใจต่าง ๆ ย่อมก่อให้เกิดผลตามมาในระดับต่าง ๆ ทั้งระดับบุคคลจนถึงระดับโลก

7.2) นักเรียน ตระหนักและซาบซึ้งในความสัมพันธ์เชื่อมโยงของชีวิตของผู้คนทุกระดับในสังคม ตระหนัก และเข้าใจถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากความแตกต่างด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ศิลปวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน รวมทั้งรู้จักเรียนรู้และใช้ประโยชน์จากความสัมพันธ์ที่ซับซ้อน

7.3) นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจสังคมโลกและหน้าที่ของพลเมืองในสังคมโลก

7.4) นักเรียนเข้าใจผลกระทบ ทั้งด้านบวกและลบที่เกิดขึ้นจากการกระทำทางเลือก การตัดสินใจ และมติขององค์การสหประชาชาติที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของคนทั่วโลก

8) ความหลากหลาย (diversity) มีจุดมุ่งหมายให้นักเรียนมีความเข้าใจและเคารพในธรรมชาติของความแตกต่างหลากหลายและสามารถเชื่อมโยงสัมพันธ์สิ่งเหล่านี้กับการดำรงอยู่ร่วมกันของมนุษยชาติ โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

8.1) นักเรียนเรียนรู้ เข้าใจ และยอมรับ ความเหมือน ความแตกต่างและความสัมพันธ์ของมนุษยชาติ โดยคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน

8.2) นักเรียนเข้าใจความสำคัญ ของการเคารพในความแตกต่างด้านขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนการจัดระเบียบและการปกครองของแต่ละสังคม

8.3) นักเรียนพัฒนาตระหนักรู้ถึงความแตกต่าง หลากหลายของเผ่าพันธุ์ของมนุษย์และสิ่งแวดล้อมบนพื้นโลก

8.4) นักเรียนเห็นคุณค่าของความหลากหลายทางชีวภาพ

8.5) นักเรียนตระหนักและเข้าใจถึงผลกระทบของสภาพแวดล้อมที่มีต่อวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคม

8.6) นักเรียนตระหนักถึงมุมมองความคิดที่แตกต่างหลากหลายเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ของโลกและเข้าใจถึงอิทธิพลของอัตลักษณ์ต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อความคิดเห็นและทัศนคติที่แตกต่างกัน

8.7) นักเรียนมีความเข้าใจธรรมชาติของอคติ และการแบ่งแยกตลอดจนวิธีการคัดค้าน ต่อต้าน

2.2.4 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

สำนักบริหารงานกรมมัธยมศึกษาตอนปลาย (2553) ได้เสนอวิธีการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า ผู้สอนควรจัดกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรม ด้วยวิธีการและเทคนิคที่หลากหลาย เหมาะสมสอดคล้องและตอบสนองวัตถุประสงค์หรือผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง โดยคำนึงถึงหลักการและแนวทางที่ได้นำเสนอแล้วข้างต้น วิธีการและเทคนิควิธีสอนที่นิยมใช้ในการจัดการเรียนรู้โลกศึกษา ได้แก่

1) การเรียนรู้ที่ใช้ประเด็น/ปัญหาเป็นฐาน (issue/problem – based learning)

วิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นประเด็น/ปัญหาเป็นฐานการเรียนรู้ โดยการหยิบยกเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เฉพาะเจาะจงมาเป็นประเด็นในการจัดกิจกรรม เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนได้ตั้งคำถามและแสวงหาคำตอบที่อาศัยธรรมชาติของความอยากรู้ อยากรู้เห็นโดยการศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีการและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ประเด็นหรือปัญหาที่หยิบยกนำมาเสนอ ควรเป็นประเด็นที่ไม่มีคำตอบสำเร็จรูปหรือมีข้อสรุปที่ชัดเจนแน่นอน หรือง่ายเกินไปต่อการแสดงความคิดเห็น/แสวงหาคำตอบ นอกจากนี้ประเด็นที่ศึกษาควรสะท้อนความสลับซับซ้อนของสถานการณ์ในโลกแห่งความเป็นจริง

2) การเรียนรู้โดยใช้การสนทนาเป็นฐาน (dialogue – based learning)

การจัดการเรียนรู้โดยใช้การสนทนาเป็นฐาน เป็นการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูหยิบยกประเด็นหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วกระตุ้นให้นักเรียนได้สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การสนทนาจะเป็นสะพานเชื่อมโยงความสัมพันธ์ ความคิดเห็นและเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจสิ่งที่เรียนรู้ และสะท้อนให้เห็นมุมมองหรือความคิดเห็นที่แตกต่างกันของนักเรียน นอกจากนี้ยังเป็นการพัฒนาความสามารถในการอภิปราย

หลักการพื้นฐานในการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสนทนาเป็นฐานคือ

- จัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่นักเรียนรู้สึกอบอุ่นปลอดภัย เอื้ออำนวยให้กล้าแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ
- นักเรียนทุกคนได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาค เท่าเทียมกัน เคารพซึ่งกันและกัน
- นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการสนทนา โดยไม่มีผู้ใดแสดงตนข่มสมาชิกในกลุ่ม
- ช่วยให้นักเรียนสนทนาให้อยู่ในประเด็นที่กำลังเรียนรู้ ไม่พูดออกนอกเรื่อง
- นักเรียนร่วมฟัง ร่วมอ่าน ร่วมทำความเข้าใจ ร่วมเรียนรู้ แม้ความคิดเห็นจะแตกต่างหลากหลาย
- ส่งเสริมให้เป็นผู้ฟังที่ดี ฟังอย่างตั้งใจ และเปิดใจกว้างรับฟังในสิ่งที่อาจขัดแย้งกับความเชื่อ ค่านิยมของตน
- บรรยากาศการเรียนรู้มีความท้าทาย สนุกสนาน และมีอารมณ์ขัน

3) การเรียนรู้โดยวิธีการชกค้ำ (jurisprudential method)

การจัดการเรียนรู้โดยวิธีชกค้ำเป็นวิธีการที่จำลองกระบวนการชกค้ำอันเป็นกระบวนการที่ใช้พิจารณาคดีที่ใช้กันในศาล เพื่อให้การเรียนรู้จักตัดสินใจในประเด็นปัญหาขัดแย้งต่าง ๆ ซึ่งมีความสลับซับซ้อน ยกแก่การตัดสินใจหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องค่านิยมที่แตกต่างกัน สามารถเลือกทางที่เป็นประโยชน์มากที่สุด โดยมีผลกระทบในทางลบต่อสิ่งอื่น ๆ น้อยที่สุด โดยการฝึกให้วิเคราะห์ปัญหา ประมวลข้อมูล ตัดสินใจเลือกทางเลือกอย่างมีเหตุผล และยืนยันการตัดสินใจของตนได้อย่างมั่นใจ การจัดการเรียนรู้มีขั้นตอนดังนี้

3.1) นำเสนอกรณีที่เป็นประเด็นปัญหา

นำเสนอกรณีที่เป็นประเด็นปัญหาให้นักเรียนได้รับรู้ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับปัญหา เช่นรู้ว่าใครทำอะไร เมื่อไหร่ เพราะเหตุใด มีแง่มุมของปัญหาที่ขัดแย้งกันอย่างไร วิธีการนำเสนอมีหลายวิธี เช่น การเล่าเรื่องให้ฟัง การให้อ่านหรือดูข่าวจากสื่อ การให้ชมภาพยนตร์ให้นักเรียนประมวลข้อเท็จจริงจากกรณีปัญหาและวิเคราะห์หาค่านิยมที่เกี่ยวข้องกัน ประเด็นปัญหาที่นำเสนอควรเป็นประเด็นที่มีทางออกให้คิดได้หลายคำตอบ ควรเป็นประโยคที่มีคำว่า “ควรจะ...” เช่น “ควรมีกฎหมายให้คนรักเพศเดียวกันจดทะเบียนสมรสกันได้หรือไม่” “ควรอนุญาตให้มีการเคลื่อนย้าย อพยพแรงงานระหว่างประเทศโดยเสรีหรือไม่” “ประเทศในกลุ่มประชาคมอาเซียนควรใช้เงินตราสกุลเดียวกันเช่นเดียวกับกลุ่มประเทศในประชาคมยุโรปหรือไม่” ฯลฯ

3.2) ให้นักเรียนยืนยันการตัดสินใจของตนเอง

ผู้สอนใช้คำถามลักษณะชักจูงหรือสร้างเงื่อนไขที่มีลักษณะ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- ถ้ามีทางเลือกอื่น ๆ ให้เลือกอีก นักเรียนยังยืนยันที่จะตัดสินใจเลือกอย่างเดิมหรือไม่ เพราะอะไร
- หากสถานการณ์แปรเปลี่ยนไปนักเรียนยังจะยืนยันที่จะตัดสินใจเลือกคำตอบเดิมหรือไม่ เพราะอะไร
- ถ้านักเรียนต้องเผชิญกับสถานการณ์อื่น ๆ จะยังยืนยันคำตอบเดิมหรือไม่
- นักเรียนมีเหตุผลอะไรที่ยึดมั่นกับคำตอบเดิม การตัดสินใจนั้น ๆ เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เป็นปัญหานั้นหรือไม่
- เหตุผลที่ยึดมั่นกับการตัดสินใจนั้นเป็นเหตุผลที่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่หรือไม่

3.3) นักเรียนทบทวนการตัดสินใจของตนเอง

ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนพิจารณาปรับเปลี่ยน หรือยืนยันผลการตัดสินใจ

3.4) นักเรียนตรวจสอบและยืนยันการตัดสินใจใหม่/เก่าของตนอีกครั้ง

ผู้สอนกระตุ้นให้นักเรียนพยายามหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ มาสนับสนุนการตัดสินใจของตนเพื่อยืนยันว่าสิ่งที่ตนยึดถืออยู่นั้นเป็นค่านิยมที่แท้จริงของตน

การจัดการเรียนรู้โดยวิธีซั๊กค้ำน นอกจากจะช่วยพัฒนาความสามารถในการตัดสินใจของนักเรียนแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมองโลกในแง่บวกที่กว้างขึ้น เกิดความเข้าใจในตนเอง ตลอดจนเกิดความกระจำงในค่านิยมที่ตนเองยึดถือ

4) การเรียนรู้แบบร่วมมือ (cooperative-based learning)

การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนแต่ละคนและของกลุ่มโดยรวม การจัดการเรียนรู้มีองค์ประกอบที่สำคัญคือ

- การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและกันในการแลกเปลี่ยนข้อความรู้ ตรวจสอบความเข้าใจ อภิปรายทบทวนสิ่งที่ได้เรียนมาแล้ว
- การมีส่วนร่วมรับผิดชอบร่วมกันทั้งส่วนบุคคลและของกลุ่ม
- ทักษะสังคมจากการปฏิสัมพันธ์ส่วนบุคคลและกลุ่มย่อย เช่น ภาวะผู้นำ การสื่อสาร การสร้างความไว้วางใจ การตัดสินใจ และทักษะการจัดการความขัดแย้ง
- กระบวนการกลุ่มและการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม
- กิจกรรมการเรียนรู้ที่นิยมใช้ส่วนใหญ่ เช่น จิ๊กซอว์ (jigsaw) คิด-จับคู่-แบ่งปัน (think-pair-share) ฯลฯ

สำนักงานการบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย (2553) ได้เสนอแนวทางการวางแผนการจัดการเรียนรู้ในด้านกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1) กิจกรรมการเรียนรู้มุ่งเน้นการร่วมมือมากกว่าการแข่งขัน โลกศึกษาเป็นเรื่องที่ครูต้องช่วยให้นักเรียนเติมเต็มความเข้าใจโลก และถิ่นฐานที่นักเรียนอาศัยอยู่ ไม่ใช่เรื่องที่มีมองในแง่การแข่งขันกันหาความรู้ในเรื่องที่ยังไม่รู้เพียงอย่างเดียว

2) กิจกรรมการเรียนรู้เปิดโอกาสให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมต่อเนื่อง การให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติทั้งเป็นรายบุคคล ในห้องเรียน หรือชุมชน เป็นการให้โอกาสนักเรียนได้ฝึกทักษะในการเป็นพลเมืองโลกที่รับผิดชอบ

3) กิจกรรมการเรียนรู้เชื่อมโยงระหว่างโลกกว้างกับท้องถิ่น การสร้างความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ปรากฏในท้องถิ่นกับสถานการณ์ระดับโลกในประเด็นที่มีลักษณะร่วมกันจะช่วยสร้างเสริมความเข้าใจถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน การพึ่งพาอาศัยกัน และสร้างความมั่นใจว่านักเรียนไม่ได้ละเลยเพื่อนร่วมโลกในถิ่นอื่นหรือซีกโลกอื่น

4) แผนการจัดการการเรียนรู้ส่งเสริมให้เข้าใจถึงสาเหตุ รากเหง้าของปัญหา การฝึกให้วิเคราะห์เจาะลึกในประเด็นที่ศึกษาจะช่วยให้ นักเรียนเกิดความเข้าใจธรรมชาติที่เป็นระบบของเรื่องต่าง ๆ เช่น อำนาจ ความรุนแรง เป็นต้น

5) กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมการสำรวจตรวจสอบบริบททางประวัติศาสตร์ของแต่ละสถานการณ์ที่เกิดขึ้น การตรวจสอบสืบค้นมุมมองต่าง ๆ ของอดีตความเป็นมาในแง่ประวัติศาสตร์จะช่วยให้เปิดเผยบทเรียน และทางเลือกอื่น ๆ ซึ่งสามารถนำไปสู่การสร้างทิศทางใหม่ในอนาคต

6) รูปแบบ วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ควรเน้นการเรียนรู้เชิงประจักษ์ผ่านกิจกรรมประสบการณ์ และให้ความใส่ใจกับแบบแผนการเรียนรู้ (learning styles) ที่แตกต่างกันหลากหลายของนักเรียน วิธีจัดการเรียนการสอนและการสอนที่หลากหลายนจะสะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายของวิถีสังคม และระบบนิเวศของโลก

7) กิจกรรมการเรียนรู้มุ่งรวมถึงการกำหนดทิศทางให้สอดคล้องกับอนาคต การวางแผนสำหรับคนรุ่นต่อๆ ไปจะช่วยค้ำประกันวิธีการ ที่มีความจริงจังยั่งยืนในการแก้ปัญหาที่ท้าทายอยู่ในปัจจุบัน การจัดการเรียนรู้โลกศึกษาให้สัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน ช่วยให้นักเรียนพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งสามารถนำไปใช้ตัดสินใจได้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งจะส่งผลต่อความสันติสุข และความมั่นคงปลอดภัยในโลก

สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย (2553) ได้เสนอแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1) การศึกษาทำความเข้าใจกลุ่มนักเรียน ผู้สอนควรทำความเข้าใจนักเรียน เพื่อประโยชน์ในการวางของแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภูมิหลังและสภาพแวดล้อมทางสังคม ครอบครัวและชุมชนของนักเรียน ตลอดจนความต้องการ ความสนใจและธรรมชาติของวัยตามพัฒนาการของนักเรียน

2) การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ สภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ควรยึดหลักการเรียนรู้ที่เป็นประชาธิปไตย นักเรียนมีส่วนร่วม เน้นการเรียนรู้เชิงประจักษ์จากการปฏิบัติกิจกรรม โดยมุ่งให้มีการพัฒนาการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ วิจัยญาณ การสัมมนาแลกเปลี่ยนในบรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตย การพิจารณาสิ่งต่าง ๆ อย่างเป็นองค์รวมรอบด้านในสภาพบรรยากาศที่อบอุ่น ปลอดภัย สนุกสนานเพลิดเพลิน

ไว้วางใจซึ่งกันและกัน ตลอดจนการกระตุ้นให้เกิดแรงบันดาลใจในการเรียนรู้และเสริมสร้างความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียน

3) การพัฒนาการคิดวิจารณ์ญาณ การพัฒนาการคิดวิจารณ์ญาณหรือการวิเคราะห์วิจารณ์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นหรือเรื่องราวระดับโลก สามารถดำเนินการตามขั้นตอนสำคัญๆ ดังนี้

- ให้นักเรียนได้รับรู้และพิจารณาข้อมูล ข้อเท็จจริง ความเป็นจริงเป็นสถานการณ์หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดความตระหนักในสังคมโลก และพัฒนาค่านิยมเกี่ยวกับสิทธิของบุคคลและสิทธิมนุษยชน

- ให้นักเรียนวิเคราะห์ สถานการณ์ดังกล่าว โดยจำแนกแยกแยะเป็นส่วนย่อยๆ แล้วเปิดประเด็นคำถามประเภท “อะไร” และ “ทำไม” ให้นักเรียนได้สนทนาแลกเปลี่ยนในประเด็นที่มีการเห็นต่างอย่างเปิดเผย เปิดกว้าง

- ให้นักเรียนฝึกสังเคราะห์โดยการนำเหตุการณ์ส่วนต่าง ๆ ที่เป็นประเด็นที่แตกต่างกันของสถานการณ์โลกมาปะติดปะต่อประมวลเป็นภาพรวมเพื่อนำไปสู่การสร้างความเข้าใจมิติด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของสถานการณ์นั้น ๆ ตลอดจนความเข้าใจในการพึ่งพาอาศัยซึ่งกัน และกันและการพัฒนาจิตสำนึกความรับผิดชอบ

- ให้นักเรียนวิเคราะห์ตีความจากสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้เชื่อมโยงสู่สภาพความเป็นจริงในชีวิตประจำวันนำข้อมูลความรู้มาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ เพื่อเปิดมุมมององค์ความคิดต่าง ๆ โดยการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น

- ประเมินความรู้โดยพิจารณาจากการแสดงออกของนักเรียนโดยเชื่อมโยงสัมพันธ์กับการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ ตลอดจนพัฒนาการด้านทักษะและเจตคติ ในการเป็นพลเมืองที่วิจารณ์ญาณ

4) การกระตุ้นให้เกิดความกระหายใฝ่เรียนรู้และริเริ่มสร้างสรรค์ การกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความกระหายใฝ่เรียนรู้เป็นบันไดสำคัญในการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ ซึ่งผู้สอนสามารถดำเนินการโดยส่งเสริมให้แสวงหาและเตรียมคำถามที่ถูกต้องมากกว่าคำตอบที่ถูกต้อง ซึ่งอาจไม่ปรากฏอยู่จริงในโลกของความจริงที่เต็มไปด้วยเรื่องราวซับซ้อน ขณะเดียวกันผู้สอนควรกระตุ้นให้นักเรียนได้มีการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดการพัฒนามุมมองความคิดหลายๆ แ่ง สร้างทางเลือกที่เป็นไปได้หลายทางเลือก เพื่อให้โลกเกิดสันติภาพและพัฒนาสภาพ

5) จัดการเรียนรู้จากส่วนย่อยไปหาส่วนใหญ่ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เน้นการสร้างมุมมองจากระดับ ใกล้ตัวนักเรียน ขยายวงสู่ระดับที่กว้างขวางขึ้น หรือจากระดับจุลภาค กับมหภาค จากจุดเล็กไปหาจุดใหญ่ โดยมีแบบแผนหลักดังนี้

5.1) จากระดับท้องถิ่นสู่ระดับโลก เช่น ปัญหามลภาวะ หรือปัญหาความยากจนในท้องถิ่นหรือภายในประเทศ เชื่อมโยงสู่มิติโลกเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง แล้วย้อนกลับมาพิจารณาปัญหาในท้องถิ่น อีกครั้งหนึ่ง

5.2) จากส่วนบุคคลสู่ส่วนรวม เช่น จากเรื่องราวหรือประสบการณ์ส่วนบุคคลที่มีความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมหรือแบบแผนการดำรงชีวิตที่มีการนำเสนอในชั้นเรียน หรือจากแหล่งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ไปสู่การพิจารณาประเด็นปัญหาที่มีลักษณะร่วมโดยส่วนรวม

5.3) จากอารมณ์ความรู้สึกสู่ความมีเหตุผล เช่น การหยิบยกประเด็นเรื่องราวปัญหาส่วนบุคคลจากหัวข้อที่ผ่านมาที่มีผลกระทบทางอารมณ์ความรู้สึกไปสู่การอภิปรายเพื่อสำรวจตรวจสอบประเด็นปัญหาด้านต่าง ๆ โดยอาศัยเหตุผล

6) การจัดการเรียนรู้โดยใช้มิติของกาลเวลา การพิจารณาประเด็นปัญหาระดับโลกโดยอาศัยมิติของกาลเวลา คือ อดีต ปัจจุบัน และอนาคต เป็นวิธีการที่มีความสำคัญในการเรียนรู้โลกศึกษาให้นักเรียนได้เรียนรู้ที่จะพิจารณาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร ขณะเดียวกันนักเรียนจำเป็นต้องย้อนพิจารณาเหตุการณ์ที่เกิดในอดีตและศึกษาความเป็นไปได้ต่าง ๆ ในอนาคต

7) การนำเสนอปัจจัยของการเปลี่ยนแปลง การจัดการเรียนรู้โลกศึกษาคควรเตรียมนักเรียนให้สามารถเผชิญกับความเป็นจริงของโลกที่มีความไม่แน่นอน ไร้เสถียรภาพ และเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้สามารถปรับตัวได้ในแง่บวกและสร้างสรรค์ โดยมุ่งให้นักเรียนแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมในการรักษาความสมดุลระหว่างเสถียรภาพกับการเปลี่ยนแปลง ให้ผู้สอนสามารถดำเนินการได้โดยส่งเสริมให้นักเรียนบูรณาการปัจจัยที่เกี่ยวข้องเป็นองค์รวมด้วยการเชื่อมโยงมิติต่าง ๆ ของชีวิตได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์ สติปัญญาและจิตใจ กับมิติด้านต่าง ๆ ของสภาพแวดล้อมได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง

8) การเสริมสร้างแรงบันดาลใจ ให้เกิดความหวัง ความสุข และมองโลกในแง่บวก ผู้สอนควรมุ่งเน้นให้นักเรียนมีศรัทธาเชื่อมั่นในความเป็นมนุษย์ และมองโลกในแง่บวกเช่น การให้พิจารณาประวัติศาสตร์ ย้อนไปสองสามชั่วอายุคนว่ามีการพัฒนาการความก้าวหน้าในเรื่องใดที่ผ่าน

มาบ้าง ขณะเดียวกันกิจกรรมการเรียนรู้ ควรสนุกสนาน น่าสนใจ การใช้อารมณ์ขันจะช่วยเสริมสร้างบรรยากาศในการเรียนอย่างมีความสุข

9) การจัดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ หรือสถานการณ์จำลอง การให้นักเรียนเรียนรู้เชิงประจักษ์จากประสบการณ์ หรือสถานการณ์จำลองที่ครูกำหนดโดยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม จะช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยน สะท้อนความคิดเห็นอารมณ์ความรู้สึก ตลอดจนเกิดการสรุปเป็นองค์ความรู้ หรือความคิดรวบยอดในประเด็นที่ศึกษา ตลอดจนได้แนวทางในการนำความรู้ไปใช้

สรุปได้ว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โลกศึกษาของไทยมุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายและยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นผ่านกิจกรรมที่เน้นการคิดวิเคราะห์ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการเรียนรู้จากสถานการณ์จริงหรือจำลอง ทั้งการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน การสนทนา การซักค้ำ และ การเรียนรู้แบบร่วมมือ ซึ่งล้วนช่วยพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การตัดสินใจ และความเข้าใจในความหลากหลายของโลก นอกจากนี้ แนวทางการจัดกิจกรรมยังให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงระหว่างระดับท้องถิ่นกับระดับโลก การพิจารณาปัญหาในมิติเวลา และการสร้างประสบการณ์ตรง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตจริงได้อย่างเหมาะสม อันนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองโลกที่มีความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกต่อสังคม และสามารถปรับตัวได้อย่างสร้างสรรค์ในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

2.2.5 สื่อและแหล่งการเรียนรู้

สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย (2553) ได้เสนอแนวทางการใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ว่า ครูควรเลือกใช้แหล่งเรียนรู้สำหรับการศึกษาค้นคว้าที่หลากหลาย ยึดหยุ่นสอดคล้องกับเนื้อหาสาระ สภาพแวดล้อม และกิจกรรม โดยในการใช้แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ โลกศึกษา ให้สำคัญกับวิธีการนำมาใช้มากกว่าใช้เป็นเครื่องมือการเรียนรู้เพียงเท่านั้น กล่าวคือ การได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ อาทิ สิ่งพิมพ์ โทรทัศน์และอินเทอร์เน็ต ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันและเป็นทั้งวิธีการและเป้าหมายในการจัดโลกศึกษา เนื่องจากปริมาณข้อมูลที่มีมากมายและหลากหลายของแหล่งข่าวสารที่เผยแพร่ รวมทั้งการเรียนรู้เกี่ยวกับโลก โดยผ่านแหล่งสื่อสารมวลชน เป็นวิธีการที่ดีที่สุดในการพัฒนาความตระหนักรู้ และเท่าทันสื่อ ซึ่งเป็น

ความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับความเป็นพลโลกในปัจจุบัน ดังนั้นครูควรใช้สื่อให้เกิดประโยชน์ ดังนี้

1) การใช้สื่อเป็นเป้าหมาย

การศึกษาจากสื่อมีความสัมพันธ์โดยตรงกับโลกศึกษา เพราะจะช่วยส่งเสริมความคิดอย่างมีวิจารณญาณผ่านวิธีการวิเคราะห์ วิพากษ์แหล่งข้อมูลข่าวสารว่าสิ่งใดเป็นสถานการณ์ที่ปรากฏจริง สิ่งใดเป็นความคิดเห็นหรือข้อวิพากษ์วิจารณ์

2) การใช้สื่อเป็นแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้

การใช้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อในกระบวนการเรียนรู้ เป็นสิ่งที่น่าสนใจ สำหรับนักเรียน ก่อให้เกิดความเข้าใจกับปฏิภพที่ท้องถิ่นมีต่อความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในโลก และได้มีโอกาสวิเคราะห์ว่านักเรียนและผู้คนที่อยู่ในชุมชนรอบตัวนักเรียนรับรู้และตีความข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับบริบทโลกอย่างไร นอกจากนี้ สื่อต่าง ๆ ยังช่วยให้นักเรียนมีความเห็นถึงความจำเป็นในการพึ่งพาอาศัยกัน การตระหนักรู้ถึงปัญหาต่าง ๆ ของโลก การเป็นผู้รับข้อมูลข่าวสารที่มีวิจารณญาณ ตลอดจนการพัฒนาวัฒนธรรมแห่งการทำความเข้าใจ และเพื่อให้เป็นพลเมืองดีที่แสดงความรับผิดชอบอย่างจริงจัง

3) การใช้สื่อเป็นวิถีทางในการแสดงออกถึงความเป็นพลโลก

การใช้สื่อไม่เพียงแต่จะเป็นหนทางในการได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารเท่านั้น แต่ยังเป็นวิถีทางในการแพร่กระจายสารสนเทศจากกลุ่มนักเรียนสู่ชุมชน ทั้งระดับท้องถิ่น และระดับโลก ซึ่งครูสามารถส่งเสริมให้นักเรียนเชื่อมโยงการเรียนรู้สู่การปฏิบัติจริง ในชีวิตประจำวันและผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต การใช้สื่อเผยแพร่จะช่วยเสริมสร้างความตระหนักรู้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ของโลกให้ผู้คนรับรู้ และแสดงออกในประเด็นที่มีความสนใจร่วมกัน เช่น การต่อต้านการใช้ความรุนแรง การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การรวมตัวเสริมสร้างชุมชนที่มีสุขภาวะ ฯลฯ

จะเห็นว่า แนวทางการใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้โลกศึกษาของไทยกับต่างประเทศมีความสอดคล้องกันในหลายประการ โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับการใช้สื่ออย่างหลากหลายและมีวิจารณญาณ ไม่จำกัดเพียงการรับข้อมูล แต่เน้นการวิเคราะห์ ตีความ และประยุกต์ใช้ความรู้จากสื่อในบริบทจริง ทั้งยังมุ่งพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อ (media literacy) และการเป็นพลเมืองโลกที่มีความรับผิดชอบ อย่างไรก็ตาม แนวทางของไทยมีลักษณะเด่นในด้านการเชื่อมโยงสื่อกับบริบทของผู้เรียนและชุมชน รวมถึงการส่งเสริมการใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการแสดงออกและมีส่วนร่วมทางสังคม

ซึ่งสะท้อนถึงความพยายามในการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถใช้สื่อทั้งในฐานะแหล่งเรียนรู้และช่องทางในการสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในสังคมได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

2.2.6 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) ได้นำเสนอเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลไว้ว่าการวัดและประเมินผลการทำงานและผลงานของนักเรียนตามเกณฑ์ ไม่นั้นให้นักเรียนมุ่งทำคะแนนสูง แต่นักเรียนจะต้องแสดงผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ทั้งด้านความรู้และทักษะต่าง ๆ ที่มีการพัฒนาจากภาคเรียนหนึ่งต่อไปอีกภาคเรียนหนึ่งให้เป็นที่ประจักษ์

ผู้ประเมินผลนักเรียนประกอบด้วยครู และกรรมการสอบ เป็นผู้ประเมินผลนักเรียนตามเกณฑ์ที่กำหนด ด้านเนื้อหาความรู้ ผลสัมฤทธิ์จากกระบวนการเรียนรู้ และวิธีการเรียนรู้ รวมทั้งวัฒนธรรมการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งการวัดและประเมินผลนักเรียนดำเนินการดังนี้

- 1) การสอบข้อเขียนและปากเปล่า เมื่อเสร็จสิ้นการเรียนรู้ การสอบวัดผลอาจจะเป็นการสอบปากเปล่า การตอบคำถาม ข้อซักถาม คำถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐาน และข้อสอบแบบปรนัย
- 2) การประเมินผลในรูปแบบอื่น ๆ เป็นการประเมินผลที่ยึดหลักธรรมชาติของวิชา เช่น นักเรียนวิชาศิลปะจะต้องส่งแฟ้มผลงาน นักเรียนวิชาดนตรีจะต้องส่งเทปอัดเสียงผลงานของตนเอง นักเรียนภาษาต่างประเทศ จะต้องเข้ารับการทดสอบความรู้และทักษะภาษาด้านการสื่อสาร การใช้ศัพท์ ไวยากรณ์ และการเขียน โดยข้อสอบระดับสากล
- 3) การประเมินภายใน เป็นการประเมินนักเรียนของแต่ละสถานศึกษาโดยคณะกรรมการกลาง การประเมินครูด้านวิธีการสอนและการประเมินผลนักเรียน การมอบหมายงานให้นักเรียนการประเมินนักเรียนด้านการทำงาน และการส่งงานของนักเรียน สมุดงานโครงการพิเศษ การทำงานเป็นทีม ความรับผิดชอบงาน กระบวนการวิจัย และวิธีการเขียน รายงานผลการทำงาน เป็นต้น

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้โลกศึกษาของไทยมุ่งเน้นการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนอย่างรอบด้าน โดยให้ความสำคัญกับทั้งความรู้ ทักษะ กระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะของผู้เรียนที่พัฒนาอย่างต่อเนื่อง การประเมินมีความหลากหลายทั้งในรูปแบบการสอบ การประเมินผล

งาน และการประเมินจากการปฏิบัติจริง ซึ่งสะท้อนศักยภาพของผู้เรียนในบริบทจริง อีกทั้งยังเน้นการมีส่วนร่วมของครูและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการประเมินตามเกณฑ์ที่ชัดเจน

บทสรุป

แนวทางการจัดการเรียนรู้โลกศึกษาของต่างประเทศ มีลักษณะเป็นกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญทั้งด้านขอบเขตเนื้อหา วัตถุประสงค์ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ ตลอดจนการวัดและประเมินผล โดยในด้านขอบเขตการจัดการเรียนรู้มุ่งเน้นการพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับโลกในมิติที่หลากหลาย ได้แก่ การตระหนักในมุมมองที่แตกต่าง ความสัมพันธ์เชิงพึ่งพาอาศัยของมนุษยชาติ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม พลวัตของระบบโลก และทางเลือกของมนุษย์ อันสะท้อนผ่านการศึกษาค่านิยม ระบบโลก ปัญหาระดับโลก และประวัติศาสตร์โลกอย่างเชื่อมโยงกัน ขณะที่วัตถุประสงค์การเรียนรู้มุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะการคิดวิเคราะห์ และเจตคติที่ดีต่อความเป็นพลเมืองโลก ลดอคติ และตระหนักถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของมนุษยชาติ ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีการใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การเรียนรู้แบบโครงงาน การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม การจำลองสถานการณ์ การโต้วาที และการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ซึ่งล้วนส่งเสริมการมีส่วนร่วม การคิดเชิงวิพากษ์ และการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม สำหรับสื่อและแหล่งการเรียนรู้ เน้นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ หนังสืออ้างอิง และเหตุการณ์ปัจจุบัน เพื่อเชื่อมโยงผู้เรียนกับบริบทโลก และต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับวัย ความยืดหยุ่น และการกระตุ้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ส่วนการวัดและประเมินผลให้ความสำคัญกับการประเมินตามสภาพจริง การกำหนดเกณฑ์และตัวชี้วัดที่ชัดเจน การใช้วิธีการหลากหลายในการเก็บข้อมูล และการนำผลประเมินไปพัฒนาการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสะท้อนแนวคิดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและการพัฒนาสมรรถนะพลเมือง

ในขณะที่**แนวทางการจัดการเรียนรู้โลกศึกษาของไทย** มีการพัฒนาโดยยึดโยงกับกระแสโลกาภิวัตน์และกรอบแนวคิดสากล โดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองโลกที่มีคุณภาพ ครอบคลุมทั้งความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เช่น ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การเคารพความหลากหลาย และความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ขอบเขตเนื้อหาของโลกศึกษาในประเทศไทยถูกกำหนดเป็น 8 มิติหลัก ได้แก่ ความเป็นพลเมืองโลก การแก้ปัญหา ความขัดแย้ง ความยุติธรรมในสังคม ค่านิยมและการรับรู้ การพัฒนาที่ยั่งยืน สิทธิมนุษยชน การพึ่งพาอาศัยกัน และความหลากหลาย ด้านวัตถุประสงค์การเรียนรู้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูล เข้าใจบทบาทของตนในสังคมโลก พัฒนาทักษะการสื่อสาร การเจรจา และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ รวมถึงการมีจิตสำนึกด้านความยุติธรรมและความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

สำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เน้นกระบวนการที่หลากหลายและยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เช่น การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน การอภิปราย การเรียนรู้ร่วมมือ และการเชื่อมโยงประสบการณ์จริง เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตจริง ในด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้ มีการใช้ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ในชุมชน โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ส่วนการวัดและประเมินผลมุ่งเน้นการประเมินตามสภาพจริง การกำหนดเกณฑ์ที่ชัดเจน และการนำผลไปพัฒนาการเรียนรู้ต่อเนื่อง ซึ่งสะท้อนแนวคิดการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน และสอดคล้องกับบริบทสังคมไทยในโลกยุคใหม่